

WTO eller EU-medlemskap?

Norsk fiskerinæring og EUs handelsregime

Arne Melchior

NUPI-rapport [mai 2007]

Norwegian Institute
of International
Affairs

Norsk
Utenrikspolitisk
Institutt

Utgiver: NUPI
Copyright: © Norsk Utenrikspolitisk Institutt [mai 2007]
ISSN: 0800 - 0018
ISBN: 978-82-7002-161-1

Alle synspunkter står for forfatterens regning. De må ikke tolkes som uttrykk for oppfatninger som kan tillegges Norsk Utenrikspolitisk Institutt. Artiklene kan ikke reproduseres – helt eller delvis – ved trykking, fotokopiering eller på annen måte uten tillatelse fra forfatterne.

Any views expressed in this publication are those of the author. They should not be interpreted as reflecting the views of the Norwegian Institute of International Affairs. The text may not be printed in part or in full without the permission of the author.

Besøksadresse: C.J. Hambros plass 2d
Adresse: Postboks 8159 Dep.
0033 Oslo
Internett: www.nupi.no
E-post: pub@nupi.no
Fax: [+ 47] 22 36 21 82
Tel: [+ 47] 22 99 40 00

WTO eller EU-medlemskap?

Norsk fiskerinæring og EUs handelsregime

Arne Melchior

[Abstract] The report examines EU's tariff regime for seafood and its implications for Norway's exports to the EU. If Norway had no tariff preferences in the EU market, her seafood exports would be charged tariffs at 1.3 billion NOK or 6% of the trade value. Tariff preferences under the Norway-EU free trade agreements cut tariffs by around half, and tariff quotas imply a further reduction to 0.4 billion or 1.84% of the trade value. However, most other suppliers to the EU market have tariff preferences that are as good or even better. For Norway, WTO liberalisation will reduce tariffs for its seafood exports to the EU and provide a clear overall gain. EU membership will nevertheless eliminate tariffs altogether, and might have an impact on import demand that is 15 times larger than what is expected from the current WTO round.

Innhold

	Side
Kort sammendrag	1
1 Innledning og sammendrag	2
2 Bakgrunn: Norsk fiskeeksport til EU	4
3 Fisk og handelspreferanser: EUs "spaghetti"	8
4 Norge vs. andre land: En sammenlikning for 10 eksportvarer	13
5 EUs tollkvoter på fiskeriområdet	15
6 Tollfrie kvoter: Anslag for tollbelastning	21
7 Virkningen av WTO-liberalisering	25
8 WTO: Norge vs. andre leverandører	28
9 "Preferanse-erosjon" på fiskeriområdet	31
10 Tollreduksjoner ved EU-medlemskap	33
11 EU-medlemskap 2: Toll på import til Norge	34
12 EU-medlemskap 3: Revisjon av frihandelsavtaler	38
13 Konkluderende merknad	40
Referanser	41
Appendiks A: EUs import og tollregime for de ti største varer i Norges sjømateksport til EU	42
Appendiks B: Hovedtall for Norges tollfrie kvoter i EU	55
Appendiks C: Metode for simulering av etterspørselsendringer	59
Appendiks D (bare på internett): Vareklassifisering for EUs tollfrie kvoter overfor Norge, 2006	

Kort sammendrag*

- Rapporten presenterer nye analyser av EUs tollregime for fisk, inkludert virkningen av tollkvoter, WTO-liberalisering og EU-medlemskap. I analysen tar vi nøye hensyn til at ikke bare Norge, men også en rekke andre land har tollpreferanser i EU.
- Uten tollpreferanser ville Norges fiskeeksport til EU møtt toll på 1.3 milliarder NOK. Norges tollpreferanser mer enn halverer dette beløpet til 0.6 milliarder, og tollfrie kvoter betyr en ytterligere reduksjon til 0.4 milliarder NOK eller 1.84% av eksportverdien. Dette er et anslag for den tollbelastning Norge faktisk møter.
- Virkningen av toll er større enn hva et slikt gjennomsnitt gir inntrykk av; handelen vris mot varer med lav toll og dermed får disse større vekt i beregningen. Tollfrie kvoter er heller ikke det samme som frihandel, fordi de betyr transaksjonskostnader og usikkerhet.
- De fleste av Norges hovedkonkurrenter i EU-markedet har minst like gode tollfordeler som Norge; for de ti viktigste eksportvarene betaler bare få leverandører, tilsvarende 1.5 % av importen, ordinær toll. Det er derfor ikke et vesentlig problem at WTO-liberalisering ”undergraver” norske preferanser. En vellykket WTO-runde kan føre til en tollreduksjon på rundt 100 millioner NOK og en tilsvarende økning i etterspørselen etter norsk sjømat i EU.
- EU-medlemskap vil bety at hele tollene på 0.4 milliarder NOK forsvinner og at etterspørselen etter norsk fisk i EU kan i følge beregningene her øke med rundt 1.5 milliarder NOK. Ved EU-medlemskap kan Norge måtte betale rundt 80 millioner NOK i toll på import av sjømat fra tredjeland. Norge vil få bedre markedsadgang for eksport til EU og Middelhavsområdet, men kan miste fordelene knyttet til noen få av dagens frihandelsavtaler.
- For å oppnå økt adgang til EU-markedet er det dermed ingen tvil om at EU-medlemskap er langt mer effektivt enn WTO. På global basis er både WTO og andre frihandelsavtaler viktige.
- Rapporten fokuserer på EUs tollregime og utelater dermed en del andre forhold som er viktige for vurderingen av WTO så vel som EU-medlemskap. For eksempel er anti-dumping av betydning i begge tilfeller, mens investeringer og ressursadgang er viktig i forhold til EU-medlemskap.
- Rapporten er i hovedsak skrevet før utvidelsen av EU med Bulgaria og Romania fra 1.1.2007. Den tar derfor ikke hensyn til de endringer i handelsvilkårene som ble framforhandlet i den forbindelse.**

* Rapporten er utarbeidet for FHL (Fiskeri- og havbruksnæringens landsforening), Fiskebåtredernes forbund, Norges fiskarlag og NSL (Norske sjømatbedrifters landsforening), med finansiering fra FHF (Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond). Vi takker for den finansielle støtten til prosjektet. Takk til Kristin Alnes, Erling Holmeset og Kristoffer Kokkvoll for nyttige kommentarer til et tidligere utkast. Forfatteren har likevel det fulle ansvar for framstilling og konklusjoner, inkludert eventuelle feil og mangler.

** Se pressemelding nr. 21 - 29.3.2007 fra Fiskeri- og kystdepartementet. Løsningen innebar økte tollfrie kvoter, samt fjerning av kravet om at noen av tollkvotene fra 2004 skulle være forbeholdt leveranser til industrien i EU.

1. Innledning og sammendrag

Fisk er en problemsektor i EUs handelspolitikk: Sammen med landbruk og tekstilvarer er fisk en av tre næringer der EU fortsatt har betydelig handelsbeskyttelse. Selv ikke i EØS-avtalen har det lyktes å innføre frihandel for fisk. Mens Norge har oppnådd full tollfrihet på fisk i mange andre frihandelsavtaler, har EU nektet. Derfor møter Norge fortsatt toll for en del av fiskerieksperten til EU. I denne rapporten analyserer vi derfor virkningene av EUs tollregime for fisk, samt virkningene av WTO-liberalisering så vel som EU-medlemskap. Vi presenterer nye beregninger om effekten av tollfrie kvoter, og viser hvordan virkningene av WTO-liberalisering påvirkes av at det ikke bare er Norge som har tollpreferanser i EU.

Da EU i 2004 ble utvidet med 10 nye land, ble disse innlemmet i EUs handelsregime. Norge hadde via EFTA frihandelsavtaler med åtte av disse, med null toll for fisk. I følge Melchior (2002) kunne innføring av EU-toll for den tidligere eksporten til "søkerlandene" bety en økt tollbelastning på 114 mill. NOK eller 8.5% av eksportverdien i år 2000. En slik tolløkning ble unngått ved at Norge fikk tollfrie kvoter. Tollfrie kvoter er imidlertid ikke det samme som frihandel. Slike kvoter kan bety økte transaksjonskostnader, og kvotene kan bli for rigide dersom de ikke tilpasses endringer. Flere av kvotene som ble oppnådd ved EØS-utvidelsen er dessuten forbeholdt leveranser til industrien i EU; slik at foredling i Norge blir lite aktuelt. Selv om vi ikke skal overdrive Norges potensial i fiskeforedling, er det liten tvil om at EU har tilranet seg foredling gjennom tolldiskriminering mot foredlede varer. Et eksempel er røkt laks, som møter 13% toll mens rund laks har 2%. Det er liten tvil om at EUs røykerier har tjent på dette.

Også ved tidligere EU-utvidelser, da ulike EFTA-land ble EU-medlemmer, har tidligere frihandel blitt erstattet med tollfrie kvoter. Som følge av denne forhistorien har Norge nå nærmere 50 tollfrie kvoter i EU. I tillegg kommer tollfrie kvoter under WTO og EØS (det vil si at de også omfatter Island), samt tollfrie perioder for en del varer. Dette gjør EUs tollregime mer uoversiktlig, og ett av formålene her er å undersøke hva som er den reelle tollbelastning. Beregninger som nylig er utført av Norges fiskerihøgskole (2006) viser at tollkvotene betyr en betydelig reduksjon i tollens særlig for pelagisk fisk. I denne rapporten undersøkes dette med nyere data for EUs tollkvoter.

Vi finner at dersom Norge hadde betalt ordinær toll i EU ville tollbelastningen vært 1.3 milliarder NOK eller 6% av eksportverdien på 21 milliarder NOK. Som følge av tollpreferanser under EØS reduseres dette til 570 millioner, eller 2.7%. Som følge av tollfrie perioder (27 mill.) og tollfrie kvoter (148 mill.) reduseres tollbelastningen ytterligere til 395 mill. NOK eller 1.84% av handelsverdien. Dette er et anslag for den faktiske tollbelastning når vi har tatt hensyn til tollfrie perioder og kvoter. Et slikt prosenttall undervurderer imidlertid virkningen av toll. Grunnen er at handelen vris mot de varer der tollens er lavest, og dette trekker det handelsveide gjennomsnittet nedover. Merk også at tollanslagene avhenger av grunnlagstall for handelen, og disse varierer fra år til år. Anslagene her er basert på handelen i 2005.

EUs tollkvoter betyr også at WTO-liberalisering får mindre betydning enn det man skulle tro på grunnlag av gjeldende tollsats. Norges fiskerihøgskole (2006, 31) hevder at ”De bundne tollsatsene må reduseres over 70% før det vil gi lavere tollbelastning for norsk sjømat”. Våre beregninger tyder imidlertid på at dette er en misvisende formulering og at anslaget undervurderer effekten av WTO.

På tross av Norges tollproblemer i EU har vi betydelige tollpreferanser for noen fiskeslag; spesielt hvitfisk. Det er (ibid.) reist som argument at WTO-liberalisering betyr lavere toll for andre leverandører, og dermed ”undergraving av preferansene” for Norge. I denne sammenheng er det imidlertid viktig å huske på at det ikke bare er Norge som har preferanser, men også andre. Vi viser her at for de ti største produktene i Norges fiskeeksport til EU er det bare få andre leverandører, tilsvarende 1.5% av EU-landenes import (gjennomsnitt for 10 varer), som betaler ordinær toll. De fleste leverandører, inkludert EU-landene selv, har tollpreferanser som er minst like gode som de Norge har. Frykten for ”preferanse-erosjon” er derfor, iallfall for de fleste varer, en smule overdrevet. De fattigste landene i Afrika har i WTO-forhandlingene klaget på at de frykter undergraving av preferansene, men det er liten grunn til at norsk fiskerinæring skal melde seg på her. Næringen bør ikke bli ”WTO-skeptisk” av frykt for at våre fordeler i EU skulle undergraves.

Når andre land også har preferanser i EU, i mange tilfeller bedre enn de Norge har, påvirker dette i høy grad virkningen av WTO-liberalisering. Ta for eksempel ”sildelapper” der EUs ordinære toll er 15%, mens Norge har 3% etter EØS-utvidelsen mot øst. Man kunne da lett tro at WTO-liberalisering vil bety at tollsenkes fra 15 til 5-10% for andre land, mens Norge står på stedet hvil. Hvis vi ser nærmere på EUs import av sildelapper, viser der seg imidlertid at det bare er Norge som i det hele tatt betaler toll – alle de andre 21 leverandørene har null! I dette tilfelle vil dermed WTO-liberaliseringen ha null effekt. For en del andre produkter, som for eksempel laks og skalldyr, vil WTO-liberaliseringen ha en reell effekt. I rapporten gjennomfører vi en enkel modellsimulering som gjør det mulig å tallfeste både økningen i etterspørsel overfor norsk eksport og innslaget av ”preferanse-erosjon”. For en del varer der Norge har null toll, vil det være en moderat slik effekt, men vi viser at totalvirkningen av WTO er klart positiv. Omfanget av preferanser og tollfrie kvoter demper likevel effekten av WTO-liberalisering, og for skalldyr kan bedret markedsgang for leverandører i Asia ha en merkbar effekt for leverandører i Europa – inkludert Norge.

På kort sikt ser det ut til å være vanskelig å fjerne EU-tollen helt gjennom WTO eller frihandelsavtaler; EU-medlemskap ser ut til å være den eneste løsningen. Vi viser i rapporten at gevinsten ved EU-medlemskap er 15 ganger større enn gevinsten ved WTO-liberalisering. Ved EU-medlemskap vil Norge bli kvitt hele tollene på 0.4 milliarder NOK, og i dette tilfellet vil de positive virkningene av dette heller ikke bli dempet av at andre slipper lettere til.

EU-medlemskap vil også ha andre handelspolitiske virkninger; den kanskje viktigste er at Norge blir kvitt konfliktene om antidumping. På minussiden kommer at Norge kan måtte betale toll på importen av fisk.

Med en import rundt fire milliarder NOK risikerer vi å betale toll på rundt 80 mill. NOK. For innsatsvarer til industrien bør problemene med dette være moderate, men for eksempelvis tunfisk og skalldyr risikerer konsumentene en viss prisøkning. EU-medlemskap vil også bety at EFTAs frihandelsavtaler må sies opp mot at vi overtar alle EUs avtaler. Den viktigste konsekvens av dette vil være at avtalen med Sør-Korea bortfaller. Siden 1% av Norges eksport går til Korea mens 60% går til EU, er problemet relativt sett moderat. EU har dessuten fra 2006 signalisert en mer offensiv frihandelspolitikk, så sjansene er nå større for at også EU vil forhandle en frihandelsavtale med Korea.

Vi konkluderer derfor med at for å oppnå bedre markedsadgang i EU, er EU-medlemskap på kort sikt langt mer effektivt enn WTO.

Det bør likevel presiseres at det er flere sider ved både WTO og EU-medlemskap som rapporten ikke dekker:

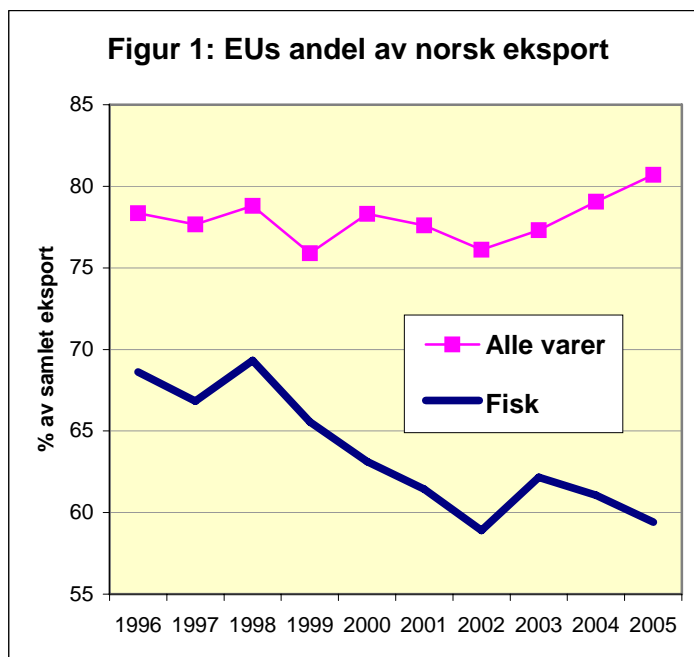
- WTO-forhandlingene berører andre felter som for eksempel anti-dumping og subsidier, der resultatet er viktig for fiskerinæringen.
- WTO har generelt stor betydning som forum for samarbeid og løsning av handelstvister. Et vellykket utfall av dagens WTO-forhandlinger er nødvendig for å opprettholde tilliten til dette systemet.
- WTO har særlig betydning for å øke markedsadgangen på global basis, og analysen her omhandler bare EU. I EU dempes virkningen av WTO av at Norge har tollpreferanser; i flertallet av andre WTO-land er den positive effekten mer entydig.
- EU-medlemskap omhandler en rekke spørsmål av betydning for fiskerinæringen som ikke direkte angår handel. Sentrale slike spørsmål gjelder investeringer, konkurransepolitikk og ressursadgang i fiskerisektoren.
- Ved EU-medlemskap vil også problemene med anti-dumping bli løst. Dette har de siste årene vært et hovedproblem for Norges fiskeriekseport til EU.

Rapporten omhandler dermed ikke alle aspekter ved WTO og EU-medlemskap, men belyser noen av de forhold som må tas med i vurderingen.

2. Bakgrunn: Norsk fiskeeksport til EU

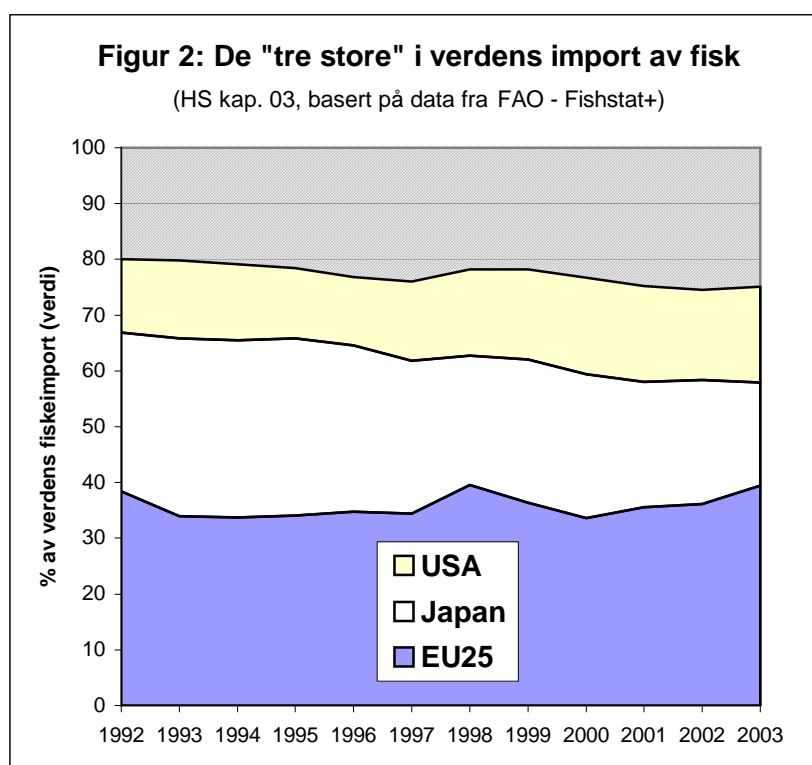
Handelspolitikken overfor EU er sentral fordi EU helt klart er det viktigste marked for norsk sjømatekseport. Selv om EUs andel har falt noe de siste årene (se figur 1), vil EU-markedet være dominerende rolle i mange år framover.¹

¹ For en diskusjon av grunnene til nedgangen, se bl.a. Melchior (2004). Observer at EUs beskyttelse mot norsk fiskeeksport, i form av toll og antidumpingtiltak, kan ha medvirket til at fiskeeksporten til EU ikke har vokst i takt med den øvrige eksport. Hovedgrunnen er nok likevel ”globalisering” og vekst i andre deler av verden.

Selv om handelspolitikken overfor andre land blir gradvis viktigere, er og blir EU det mest sentrale.

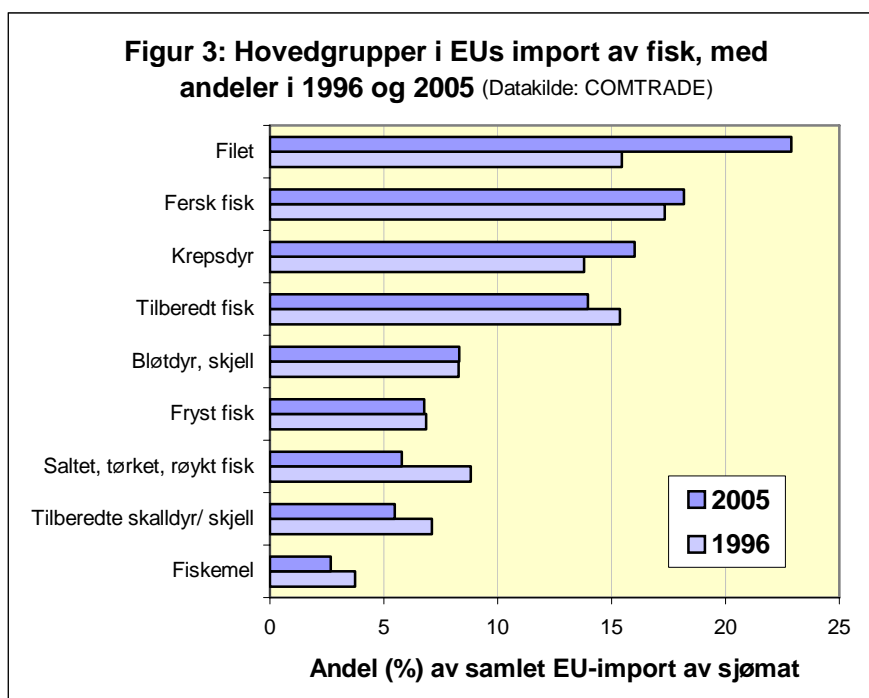
Samlet er EU helt klart verdens største importmarked for sjømat. Dette framgår av Figur 2.

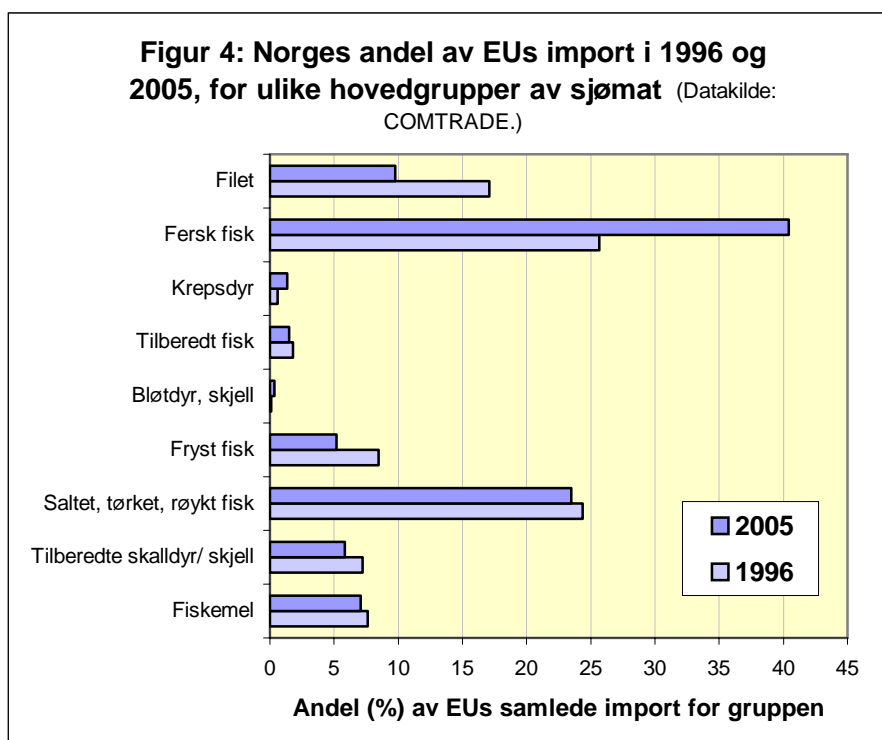
De "tre store" (EU, Japan, USA) har en samlet andel av verdens import på rundt $\frac{3}{4}$. EU-25 har faktisk økt sin andel av verdens fiskeimport etter 2000, men en betydelig reduksjon i Japans andel de siste 10 år (fra 32 til 18%) gjør at andelen for de tre store har blitt redusert.

Mens rapportens analyse fokuserer på handelspolitikk, er det viktig å huske at eksporten i høy grad avhenger av andre utviklingstrekk i markedet. Tollen på laks til Polen økte fra null til to prosent ved EU-utvidelsen; likevel har lakseeksporten til Polen skutt i været etter EU-utvidelsen. Dette betyr ikke at tollene er uviktige, men at andre forhold også spiller inn.

For Norges del er det av betydning at vi eksporterer noen varer der veksten i EUs import har vært høy, men også noen andre varer som viser en mer stagnerende tendens. Figur 3 viser hovedgruppene i EUs sjømatimport, og figur 4 viser Norges andel av EUs samlede import (inkludert intra-EU-handel) for de samme gruppene, rangert i samme rekkefølge.² I begge figurer viser vi tall for 1996 og 2005, slik at endringen over tid framgår. Begge figurene er for EU-25, det vil si at vi tar med importen i 1996 også for de 10 landene som ble medlemmer i 2004.

² Hovedgruppene er, med HS-nummer i parentes): Fersk hel fisk (302), fryst hel fisk (303), filét og fiskekjøtt etc. (304), saltet, tørket eller røkt fisk samt fiskemel til menneskeføde (305), krepsdyr (306), bløtdyr (307), tilberedt fisk (1604), tilberedte krepsdyr eller bløtdyr (1605), mel og pellets av fisk, ikke til menneskeføde (230120). Gruppene levende fisk (301), fiskeavfall (51191) samt fiskeolje og -fett (1504) er utelatt. EUs import av disse gruppene i 2005 var 260 mill. USD (301), 101 mill. USD (51191) og 238 mill. USD (1504). Til sammenlikning var EUs import av mel og pellets av fisk (2300120), det vil si den minste gruppen vi har tatt med, på 542 mill. USD i 2005. Importen fra Norge av disse gruppene var i 2005 på henholdsvis 2 (301), 24 (51191) og 30 (1504) mill. USD.

Som følge av gunstig geografisk beliggenhet har Norge en særlig høy andel for fersk fisk; mye høyere enn for fryst hel fisk. Også for filét er Norges andel klart lavere enn for fersk hel fisk.³ Norges andel for fryst fisk og filét er blitt betydelig redusert over tid, mens andelen for fersk hel fisk har økt. En hypotese er at Norges høye kostnadsnivå bidrar til mer fokus på råvareeksport snarere enn bearbeidd fisk, samt at bedre transport gjør det lettere for andre leverandører å slippe til for både fryst fisk og filét. Filét er dyrere og kan tåle mer transportkostnader, og kan dermed leveres av fjernere leverandører.

Norge har opprettholdt en relativt høy andel i EUs import av tørket, røyket og saltet fisk (305), tilberedte skalldyr/ skjell (1605) samt fiskemel (230120). Dette er imidlertid varegrupper med en relativt liten og dessuten synkende andel i EUs sjømatimport.

For krepsdyr (ubearbeidde), tilberedt fisk og ubearbeidde bløtdyr/ skjell har Norge en liten andel, med moderate endringer over tid. Krepsdyr er av økende betydning i EUs sjømatimport, og her har Norges andel økt noe, fra et lavt nivå.

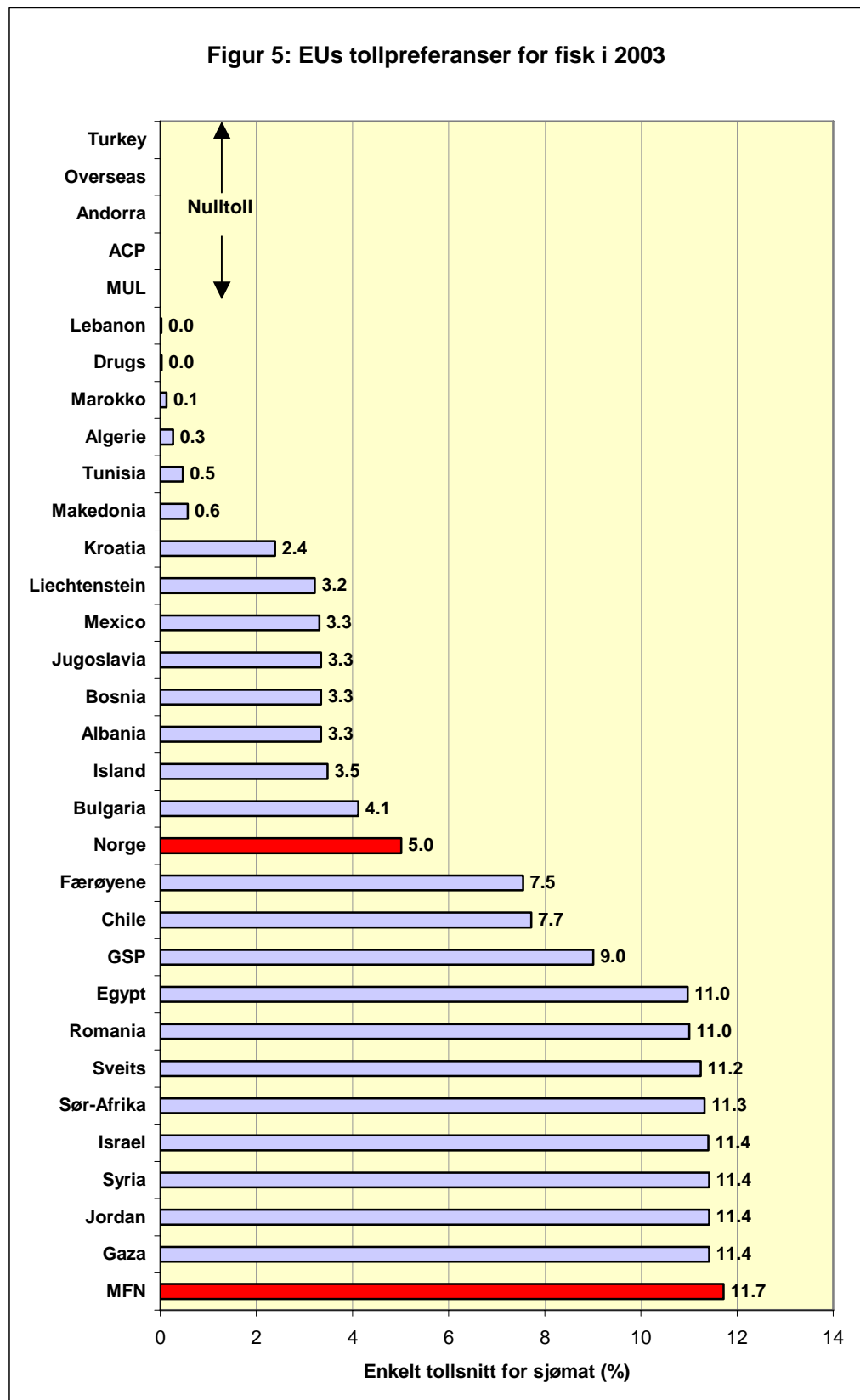
EUs handelsregime for fisk følger i liten grad den gruppeinndeling som er benyttet ovenfor. Spesielt for fisk er det slik at beskyttelsen varierer mer mellom fiskeslag enn mellom produkttype. For skalldyr og bløtdyr er EUs tollgjennomgående høy. Vi skal i fortsettelsen analysere dette mer i detalj.

³ For filét har Norge en andel på rundt 10% både for fersk og fryst vare (i figuren er disse slått sammen). For filét er det EU selv som stikker av med fordelene ved gunstig beliggenhet; EU selv har en andel på rundt 30% for fryst filét men rundt 50% for fersk filét. Både handelspolitikk og kostnader spiller nok en rolle her.

3. Fisk og handelspreferanser: EUs ”spaghetti”

Utbredelsen av ulike handelspreferanser har skapt uttrykket ”spaghetti bowl” om virvaret av ulike handelsrelasjoner. EU er verdensmester i handelspreferanser, med et stort antall preferanseordninger og frihandelsavtaler. Figur 5, hentet fra Melchior (2006a), viser enkle (uveiede) gjennomsnitt av tollsatsene for fisk i EU for ulike land.⁴

⁴ EUs system for tollpreferanser for u-land ble revidert i juli 2005. Det ble da gjennomført en viss reduksjon i tollene for fisk under GSP, og dette er ikke tatt hensyn til i figuren. På samme tidspunkt ble også EUs tollpreferanser for ”countries fighting drugs” (Pakistan og 11 land i Sør-Amerika) avskaffet fordi det var underkjent i WTO. Det kan også være endringer i tollnivået i enkelte av frihandelsavtalene siden 2003, for eksempel er tollene for Chile redusert noe mer gjennom den gradvise nedtrapping i avtalen. I figuren har vi utelatt frihandelsavtalene med de 10 land som ble EU-medlemmer i 2004. Figuren er basert på de ”nominelle” tollsatsene og tar ikke hensyn til tollfrie kvoter. For noen av landene kan slike kvoter bety at den reelle tollbelastning er lavere.

Nederst er MFN-tollsatsene (MFN=Most Favoured Nation) eller den "ordinære" toll som gjelder for land uten noen form for frihandelsavtaler eller tollpreferanser. Tollsnittet for fisk er 11.7%. Dette er betydelig høyere enn EUs tollsnitt for industrivarer (4.8%). Som nevnt er fisk

sammen med landbruksvarer og tekstilvarer en av EUs tre mest "sensitive" sektorer i handelspolitikken. Av denne grunn er tollnedtrappingen for fisk i EUs frihandelsavtaler ofte begrenset, og tollpreferansene for vanlige u-land (GSP, Generalised System of Preferences) er begrensede. For fisk betyr GSP i mange tilfeller at tollen er 3.5% lavere enn den ordinære tollen. Dette bringer gjennomsnittet ned til 9%.

En del land og landgrupper har imidlertid null toll også for fisk. Dette gjelder:

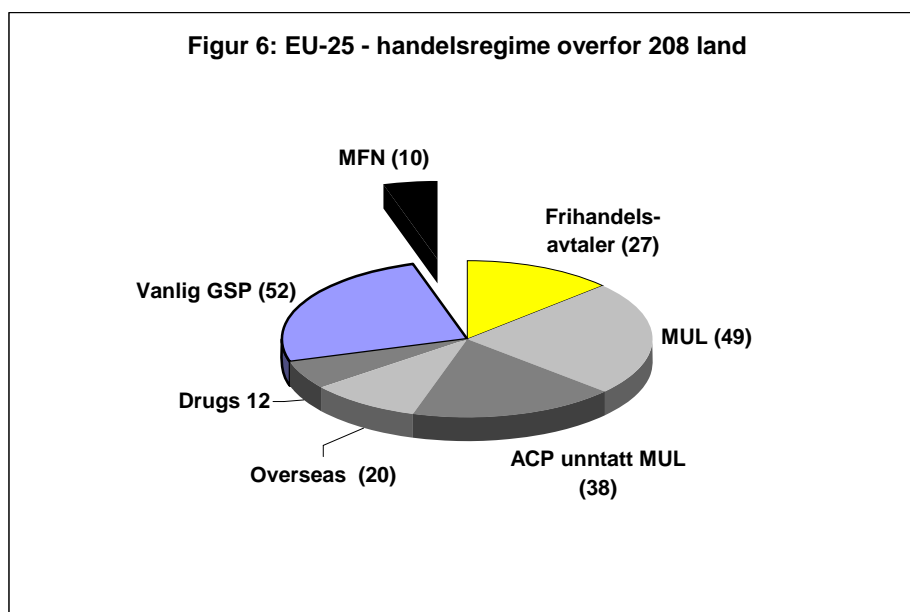
- De minst utviklede land (MUL-landene). Under det såkalte EBA-regimet (Everything But Arms) har MUL fått tollfrihet for alle varer, med unntak av våpen og med overgangsordninger for noen få landbruksvarer.
- ACP-landene (ACP=Africa, Caribbean, Pacific) som er 79 land i disse områdene. Dette er stort sett tidligere kolonier, og 40 av ACP-landene er også MUL.
- "Overseas" i figuren står for "Overseas Countries and Territories" som er et tjuetall land og landområder, stort sett nåværende eller tidligere EU-besittelser med liten befolkning. Grønland er en del av denne gruppen.
- "Drugs" står for "Countries fighting drugs", og innebar tollfrihet for 12 land i Latin-Amerika samt Pakistan inntil nylig. India reiste imidlertid klagesak i WTO fordi de mente denne form for handelspreferanser var i strid med WTO. De fikk medhold, og EU opphevet denne ordningen da de reviderte GSP-systemet i 2005. I det nye GSP-systemet har imidlertid de 12 latin-amerikanske landene "tilfeldigvis" fått ekstra tollreduksjon på grunnlag av EUs spesielle regler for land som etterlever internasjonale avtaler om miljø og menneskerettigheter.

De øvrige søylene i figuren gjelder ulike frihandelsavtaler, og det er bare Tyrkia, Andorra og Libanon som har full frihandel med fisk. For frihandelsavtalene varierer tollsnittet for fisk fra null til 11.4%. Selv ikke Gaza-stripen har fått frihandel, men bare en minimal tollfordel! Som en av medarbeiderne i Fiskeriavdelingen i EU-kommisjonen skal ha uttalt en gang: Hvis det er frihandel dere er ute etter, er ikke dette riktig kontor!

For frihandelsavtalene bør det bemerkes at bildet er i stadig utvikling. For eksempel trådte EUs frihandelsavtale med Chile i kraft i 2003, og tollen for fisk vil her bli trappet ned til null fram mot 2013. Den moderate tollreduksjon for Chile i 2003 er derfor ikke helt "representativ".

Hvis vi teller land, fordeler de ulike handelsregimene seg som vist i Figur 6⁵:

⁵ Figuren er basert på Melchior (2005).

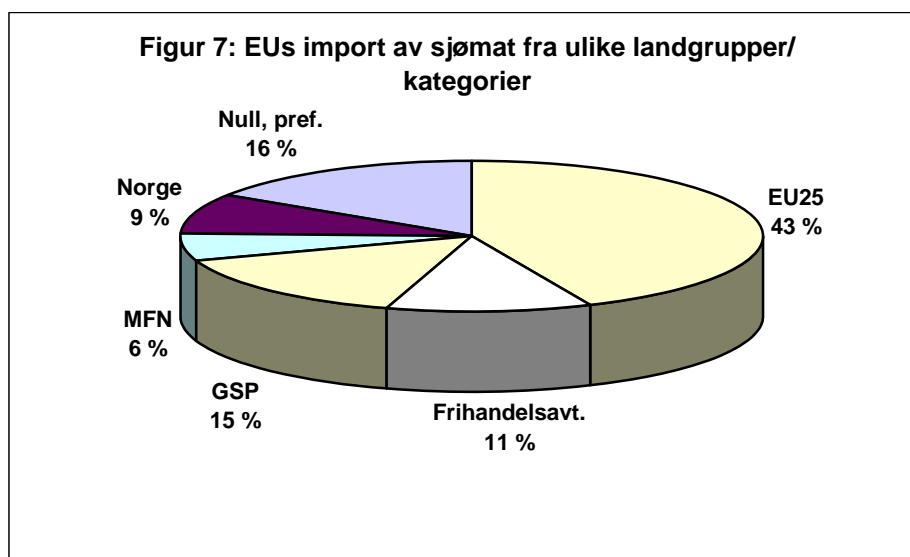

De ordinære tollsatsene gjelder dermed bare for 11 land: Australia, Canada, Hongkong, Japan, Sør-Korea, Myanmar (MUL-behandling suspendert p.g.a. menneskerettighetsspørsmål), Nord-Korea, New Zealand⁶, Singapore, Taiwan og USA. Av disse er alle unntatt Nord-Korea medlemmer i WTO. EU gir (i motsetning til Norge) GSP-behandling også til land i det tidligere Sovjetunionen.

Figurene ovenfor innebærer at mer enn 120 land (MUL+ACP+Overseas+Drugs+ et par frihandelspartnere) har null toll også for fisk. Mange av disse landene er imidlertid små, så antall land kan gi et litt inflatert bilde. Hvis vi ser på u-landenes eksport av fisk, var de største eksportørene i 2005 Kina, Thailand, Vietnam, Chile, Indonesia, India, Taiwan, Korea og Peru. Av disse har Chile en frihandelsavtale med EU, mens alle de andre er under det vanlige GSP-regimet. Hvis vi teller andeler av EUs import av sjømat istedenfor antall land, blir bildet derfor annerledes. Dette framgår av figur 7.⁷

⁶ Vi har tatt med New Zealand i MFN-gruppen selv om EU her har noen avgrensede preferanseordninger på landbruksområdet.

⁷ Figuren er hentet fra Melchior (2006a) og er basert på handelsdata fra 2003.

I figuren har vi tatt med EU selv, ettersom 43% av EU-landenes import kommer fra andre EU-land. I tillegg har 16% av importen nulltoll via ulike preferanseordninger. 35% har delvise tollpreferanser gjennom frihandelsavtaler eller GSP, mens bare 6% av importen kommer fra land med ordinær toll. Det er dermed klart at det ikke bare er Norge som har tollpreferanser i EU.

Ut fra dette er det åpenbart at virkningen av handelspolitiske endringer for Norge bare er en liten bit i et større bilde. Hvis EU inngår stadig nye frihandelsavtaler med andre land, betyr det at fordelene for de som allerede har preferanser, blir undergravet. Det samme skjer med WTO-liberalisering. Vi ser imidlertid at andelen med WTO-vilkår er ganske liten slik at dette neppe er noen dominerende effekt.

“Gjennomsnittsbildet” over er kjent fra tidligere forskning og utredning vi har utført på feltet. Det er imidlertid behov for et mer presist bilde av handelsregimet. For det første kan det være betydelige variasjoner mellom ulike produkter, slik at gjennomsnittlig toll i høy grad avhenger av produktsammensetningen. For Norges del utgjør ubearbeidet laks med 2% toll en stor del av eksporten til EU, og dette trekker gjennomsnittstollen nedover hvis vi veier med faktisk handel. For det andre er det i EUs handelssystem for fisk en rekke unntak fra de ”nominelle” tollsatsene; dette kan skyldes tollfrie kvoter eller tollsuspensjoner (spesielt for import til industrien).

Ved hver EU-utvidelse har Norge fått nye tollfrie kvoter som følge av tidligere frihandel med de nye medlemmene. I det følgende skal vi derfor først gi et mer presist bilde av EUs handelssystem for sjømat, ved å fokusere på et mindre utvalg av varer. Dernest vil vi analysere EUs tollfrie kvoter for å få et bilde av hva de betyr for den totale tollbelastningen.

4. Norge vs. andre land: En sammenlikning for 10 sentrale eksportvarer

I det følgende vil vi i detalj analysere EUs handelsregime for de ti varene som er størst i Norges eksport. Disse varene forteller ikke nødvendigvis hele historien, fordi det kan være at de er størst nettopp fordi tollen er lav eller Norge har unike naturressurser. Analysen av disse varene gir likevel en nyttig illustrasjon: Vi går her helt ”til bunns” ved å studere alle leverandører, og ikke bare Norge. Vi vil også foreta noen enkle modellsimuleringer for å belyse virkningen av at tollene for ulike leverandører endres. Har andre leverandører bedre handelsvilkår enn Norge? Hvordan påvirkes balansen av WTO-liberalisering? Og hvor viktig er EU-medlemskap?

For denne analysen velger vi ut de ti produktene i EUs vareklassifisering (på 8-sifret nivå) der Norges eksport til EU i 2005 var størst i verdi. Dette omfattet tre produkter av laks (fersk hel, fersk filet, fryst filet), fem produkter av torsk (hel fersk, fryst filet, tørrfisk, klippfisk, saltet), ett pelagisk produkt (fryst sildefilet) samt til slutt pillede reker. I følge EUs importstatistikk var importen av disse 10 produkter på 16.6 milliarder NOK, eller 78% av den samlede import fra Norge på 21.5 milliarder NOK. Disse varene står derfor for en stor del av Norges eksport til EU. I Appendix A gjengis EUs import fra alle leverandører av disse varene i 2005, videre hva slags tollregime og tollsats som gjaldt for hver enkelt leverandør, samt vareklassifiseringen. Det som slår oss i øynene fra disse tabellene er at det er temmelig få leverandører som betaler ordinær toll. I tabell 1 viser vi hvordan EUs import fordeler seg mellom

- (i) Norge,
- (ii) EU selv,
- (iii) andre land med nulltoll som følge av handelspreferanser,
- (iv) land med delvis tollreduksjon under handelspreferanser og
- (v) andre land (enn Norge, der dette gjelder) som betaler ordinær toll.

Tabell 1: Andeler i EUs import for Norge og ulike typer handelsregimer					
Varegruppe	Norge	EU25	Nulltoll	Partielle	MFN
Fersk laks	61.9	36.3	1.2	0.1	0.5
Fersk torsk	26.8	57.3	15.0	0.9	0.0
Fersk filet av oppdrettslaks	44.1	53.7	1.0	0.0	1.2
Fryst filet av oppdrettslaks	12.8	28.3	55.7	0.0	3.2
Fryst torskefilet	11.3	36.5	4.2	47.6	0.5
Fryst filet av sild	49.8	34.6	15.6	0.0	0.0
Tørrfisk av torsk	54.0	45.8	0.1	0.2	0.0
Klippfisk av torsk	53.0	40.5	0.0	5.3	1.1
Salt torsk	17.3	41.4	5.5	32.5	3.4
Pillede reker, fryst	13.2	48.8	25.8	5.8	6.4
Sum alle 10	39.0	39.4	9.3	10.8	1.5

Andelen av import fra andre land enn Norge som betaler ordinær toll er svært lav: Mellom null og 6.4% i alle tilfeller. For de 10 varene til sammen er denne andelen 1.5%. 28-57% eller gjennomsnittlig 39.4% av importen kommer fra andre EU-land, og en varierende andel fra andre land med nulltoll eller delvise handelspreferanser. Hovedbildet er dermed at det slett ikke bare er Norge som har handelspreferanser: De fleste har det.

Har så de andre landene de samme eller bedre handelspreferanser enn Norge? Tabell 2 viser tollene for noen viktige leverandører. For Chile betyr "Periode" varighet på tollnedtrappingen fra 2003. 4 betyr dermed null toll i 2007, mens 10 betyr null toll i 2013.

Tabell 2: Tollnivå i EU for ulike leverandører, for 10 utvalgte varer						
Datakilde: TARIC (http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds/en/tarhome.htm)						
	MFN	Norge	Island	Chile		GSP
				2006	Nulltoll	
Fersk laks	2	2	2	0	2003	0
Fersk torsk	12/3	0	0	7.6	2013	8.5
Fersk filet av oppdrettslaks	2	2	2	0	2003	0
Fryst filet av oppdrettslaks	2	2	2	0	2003	0
Fryst torskefilet	7.5	2.2	2.2	0	2007	2.6
Fryst filet av sild	15	3	0	9.6	2013	11.5
Tørrfisk av torsk	13	0	0	8.3	2013	9.5
Klippfisk av torsk	13	3.9	3.9	8.3	2013	9.5
Salt torsk	13	0	0	8.3	2013	9.5
Pillede reker, fryst	20	7.5	0	1.4	2007	7

- For produkter av laks har u-landene nulltoll gjennom GSP mens Chile (og Færøyene) har nulltoll gjennom frihandelsavtaler. Norge og Island, derimot, har 2% toll til tross for frihandelsavtalene.
- For produkter av torsk unntatt fryst filet er det begrenset tollreduksjon under GSP. Chile vil få null toll, men først etter en gradvis overgangsperiode på 10 år (det vil si i 2013). Norge og Island har relativt store tollpreferanser. For fersk torsk er imidlertid tollene generelt nedsatt til 3% for leveranser til industrien, og dette reduserer betydningen av Norges tollpreferanser.
- For fryst torskefilet er tollene noe lavere (7.5%), og Norge, Island og u-landene har relativt like preferanser. Chile har allerede null toll som følge av frihandelsavtalen.
- For fryst sildefilet er Norge nylig fått redusert tollene til 3%. Her er GSP begrenset, men av Appendix A ser vi at samtlige leverandører unntatt Norge har null toll.
- Også for fryste pillede reker er det slik at preferansene under GSP er like gode som de Norge har oppnådd. Island og Chile har her oppnådd null toll i frihandelsavtalene (Chile fra 2007).

Vi viser senere at bildet modifiseres noe hvis vi trekker inn tollfrie kvoter. Spesielt for torsk og reker er Norges tollpreferanser større som følge av tollfrie kvoter. Likevel er hovedbildet fra analysen over at en betydelig del av EUs import har preferanser som er minst like gode som de Norge har.

Av betydning er også at flertallet av markedene for de 10 produktene er ”lokale” i den forstand at det er EU selv og nærliggende leverandører som Norge, Island og Færøyene som råder grunnen. Dette gjelder spesielt for fersk rund laks og torsk, tørrfisk, klippfisk, salt torsk, samt fryst sildefilet. For noen andre markeder er det flere leverandører på banen, og markedene er mer globale. Dette gjelder i særlig grad for fryst filet av laks (Chile 39%, Kina 11%); fryst torskefilet (Kina 17.4%, Russland 8.4%); og reker (Grønland 15.8%, Canada 5.7%, Thailand 2.7%). For fersk laksefilet er markedene stort sett lokale, men fordi slike varer er dyrere og tåler høyere transportkostnad er det noe import også fra land som USA og Canada.

Hvor representativt er dette bildet? Tabell 2 viser at de ti varene stort sett er varer der Norge har lav toll. Tabell 3 viser noen eksempler på varer der Norge har høy toll:

Tabell 3: Tollnivå i EU for ulike leverandører, for noen varer der Norge har høy toll
 Datakilde: TARIC (http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds/en/tarhome.htm)

HS10	Kort beskrivelse	MFN	Norge	Island	Chile 2006	GSP	Færøyene
306233100	Ferske reker	18	18*	18	11.5	14.5	18*
305303010	Laksefilét, salt/ i lake	15	15	16	9	11.5	0
305610000	Salt sild	12	12	12*	7.6	8.5	0
305410090	Røykt laks	13	13	13	9.5*	9.5	13
1504201010	Fiskefett, fast	10.9	10.9	0	3.7	7.4	10.9*
1605400030	Ferskvannskreps	20	20	0	1.4	7	20
1604129990	Sild, vendt i griljermel	20	20*	10*	12.8	16.5	0

Merknad: Datakilde: TARIC. * = betyr at det også er tollfrie kvoter med lavere tollsats.

I alle disse tilfellene har Chile så vel som alle GSP-land lavere toll enn Norge. Dette kommer i tillegg til at EU selv, ACP og MUL har null toll. Island og Færøyene har i noen tilfeller samme behandling som Norge, men i andre tilfeller lavere toll. Vi foretar her ingen komplett gjennomgang av alle varer, men eksemplene her tyder på at Norge for en del varer har klart dårligere handelsvilkår enn flertallet av konkurrentene. I slike tilfeller vil WTO-liberalisering i særlig grad være til Norges fordel. Når vi senere foretar beregninger om virkningen av WTO for de ti varene i tabell 1-2, vil dette antakelig undervurdere den gjennomsnittlige gevinsten.

5. EUs tollkvoter på fiskeriområdet

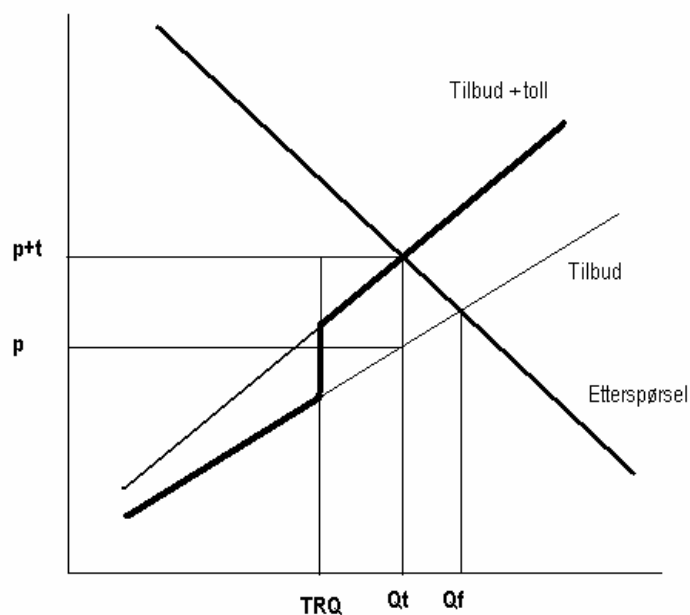
Analysen så langt har vært basert på de tollsatsene som gjelder ”på papiret” Dette kan imidlertid gi et overvurdert bilde av tollbelastningen fordi bedriftene i en del tilfeller slipper med lavere toll. EU har et betydelig antall tollfrie kvoter, som innebærer at importen kan skje med null eller redusert toll innenfor et visst kvantum. Tidligere var tollkvoter et viktig innslag i EUs GSP- eller tollpreferansesystem overfor u-land, men dette er i stor grad fjernet ved EUs reformer i GSP. På landbruksområder er imidlertid tollkvoter viktige. Også for fisk er tollkvoter viktige. Slike kvoter kan være multilaterale; på fiskeriområdet

har for eksempel EU et titalls WTO-kvoter som er åpne for alle WTO-medlemmer.⁸ Flertallet av tollkvotene er imidlertid knyttet til bestemte land eller frihandelsavtaler. Overfor Norge har EU på fiskeriområdet i dag over 40 tollkvoter.

Norge er antakelig det land som har flest tollkvoter på fiskeriområdet i EU. Grunnen er at tollkvoter er brukt for å kompensere for tidligere frihandel ved ulike EU-utvidelser. Danmark, Storbritannia og Portugal var medlemmer av det opprinnelige EFTA, og da disse ble EU-medlemmer i henholdsvis 1973 og 1986 bortfalt tidligere frihandel med fisk. I 1973 ble det som kompensasjon gitt noen tollpreferanser, og i 1986 ble en del tollfrie kvoter opprettet. Det samme var tilfelle da Sverige, Østerrike og Finland ble EU-medlemmer i 1994. Norge hadde frihandelsavtaler med åtte av de ti nye EU-medlemmene i 2004, og forhandlingene førte til enighet om nye tollfrie kvoter for sild og makrell. Ettersom en betydelig del av Norges eksport av pelagisk fisk gikk til de nye EU-medlemmene, er disse kvotene relativt store i forhold til eksporten og betyr en vesentlig reduksjon i tollene. I følge Melchior (2002) ville innføring av EU-toll på den tidligere eksporten til disse landene bety en ekstra tollbelastning på 114 mill. NOK. Denne belastning ble i stor grad unngått gjennom de tollfrie kvotene. I følge Norges fiskerihøgskole (2006) skjer Norges eksport av pelagisk fisk til EU i stor grad uten at det må betales toll. Ettersom den ordinære toll for en del av disse produktene er på 15-20%, er dette en viktig innsparing. Et usikkerhetsmoment er imidlertid at noen av kvotene er forbeholdt leveranser til industrien, og dette kan bidra til redusert utnyttelse. I utvidelsesforhandlingene oppnådde Norge også at tollene for fryst sildefilet ble nedsatt fra 15 til 3%. Dette var ikke så urimelig sett i lys av at Norge var den eneste leverandør som betalte toll! I denne studien bruker vi data for kvoteutnyttelse fram til juli 2006 som grunnlag for å anslå effekten av tollkvoter. Dette betyr at vi i noen grad tar hensyn til EU-utvidelsen, men bare over en begrenset tidsperiode.

Figur 8 illustrerer prinsipielt virkningen av en tollkvote.

⁸ Norges fiskerihøgskole (2006) inneholder en oversikt over tollkvoter på fiskeriområdet som ikke er spesifikke for Norge.

Figur 8: Virkningen av en tollkvote

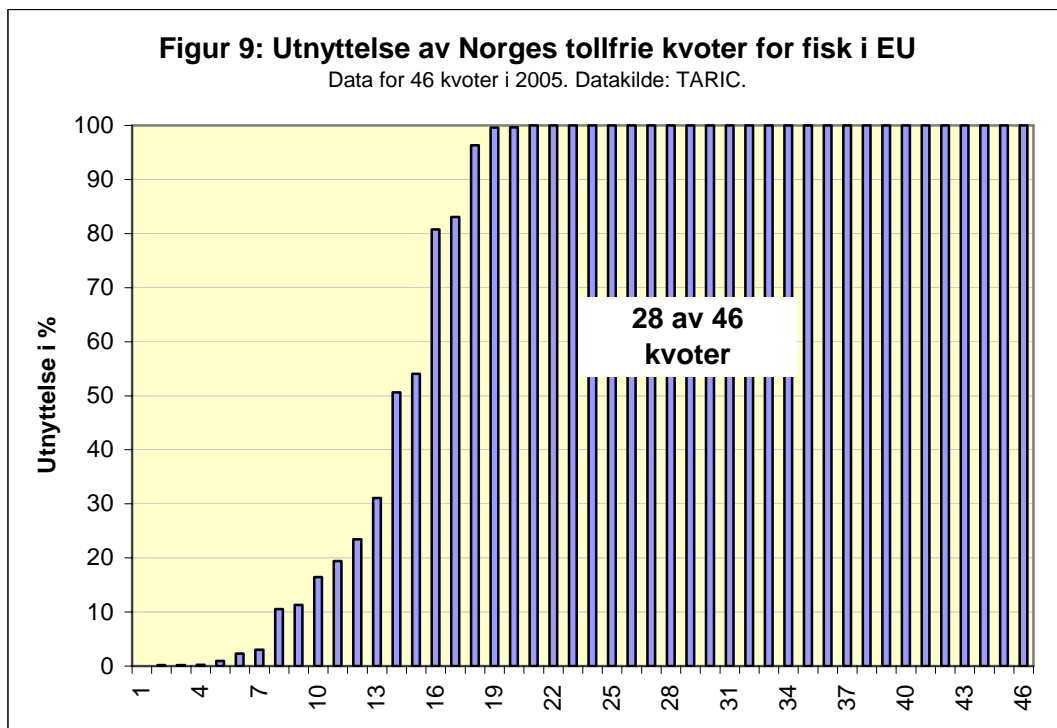
Ved frihandel ville eksporten være Q_f , mens den med toll ville bli Q_t , med tilhørende pris $p+t$. Innføringen av en tollkvote TRQ betyr at den "effektive tilbudskurven" blir lik den tykke streken; den følger tilbudskurven uten toll så lange kvantum er under TRQ, og tilbudskurven inkludert toll for høyere kvantum. Det er åpenbart at virkningen av tollkvoten avhenger av om tollkvoten er mindre enn Q_t eller ikke. Figuren er tegnet slik at dette er tilfelle. Eksportert kvantum blir dermed lik Q_t , det vil si nøyaktig det samme som med vanlig toll. I situasjonen med tollkvoter er tollinntekten lik $t \cdot (Q_t - TRQ)$, med andre ord mindre enn før.

Et viktig spørsmål er hva som skjer med tollinnsparingen $t \cdot TRQ$. Denne innsparingen vil tilfalle konsumenter eller ulike ledd i handelskjeden. Dette avhenger i stor grad av hvordan kvoten administreres. Hvis all handel skjer momentant, eller at hele tollkvoten fordeles til eksportører eller importører på forhånd, kan det hende at prisen til konsument blir den samme som for den tollbelagte importen. I så fall oppstår det en *kvoterente* som kan innkasseres av eksportører eller – mer sannsynlig – importører (eller eventuelt neste handelsledd hvis det er flere).

Utfallet i figur 7 skyldes at tollkvoten TRQ er mindre enn det volum som ville handles med ordinær toll. Hvis tollkvoten er større enn Q_t men mindre enn Q_f vil det eksporterte volum bli lik tollkvoten. Hvis tollkvoten er større enn eksporten ved frihandel (Q_f) vil det omsatte volum være lik Q_f . I alle situasjoner der $TRQ > Q_t$ vil det ikke lenger bli betalt toll. Prisen vil imidlertid reduseres inntil $TRQ > Q_f$ – etter dette blir markedsprisen lik p . Når tollkvoten overstiger Q_t vil knapphetsrenten reduseres, for så å bortfalle helt når det omsatte volum når Q_f . For importørene kan det være best å ha en tollkvote som er "akkurat passe

stor”, det vil si mindre enn Q_t – slik at de er sikret tollfrie leveranser men samtidig kan innkassere knapphetsrenten.⁹

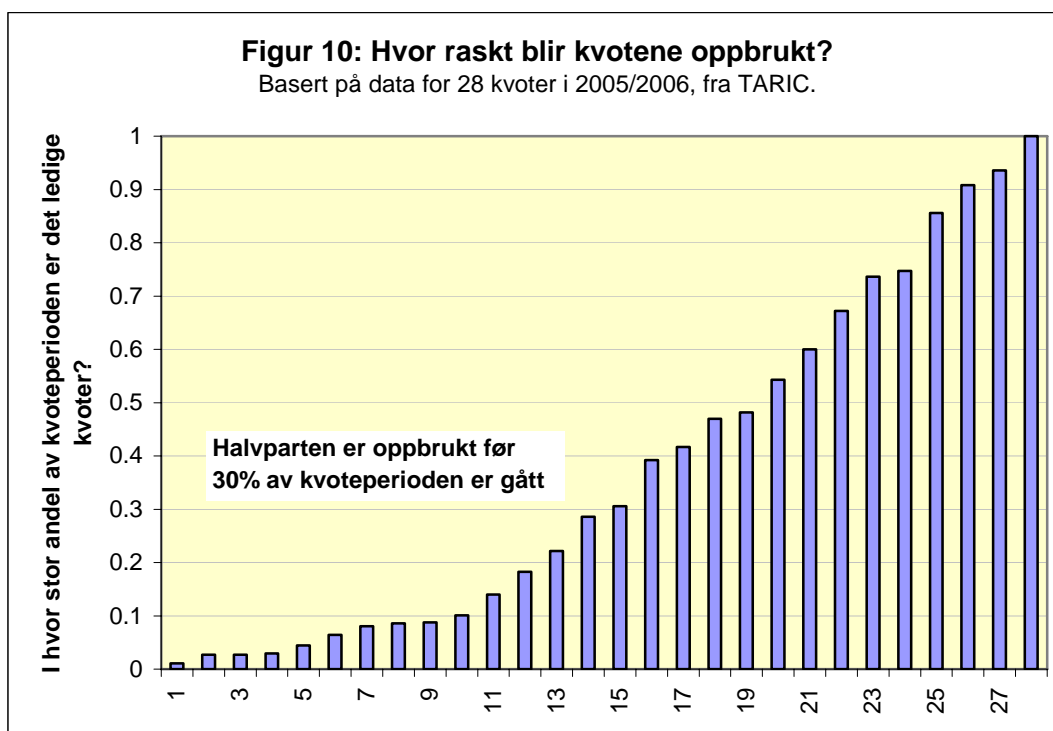
Vi kan si noe om effekten av tollkvotene ved å studere kvoteutnyttelsen, samt kvotens størrelse sammenliknet med handelen. Figur 9 viser utnyttelsesgraden for 46 tollkvoter for Norge i 2005 (eller siste avsluttede kvoteperiode, hvis denne ikke falt sammen med kalenderåret). Vi har blant de 46 tatt med to autonome (multilaterale) kvoter. I Appendiks B gjengis en del hovedtall for de ulike tollkvotene. I Appendiks D (bare på internett) oppgis vareklassifiseringen for kvotene.

Figuren viser at 28 av de 46 tollkvotene var fullt utnyttet. For disse er det mer sannsynlig at vi er i en situasjon som i figur 8, det vil si at bare en del av den samlede eksport skjer tollfritt.

Norges tollkvoter for fisk fordeles etter førstemann til mølla-prinsippet. Hvis kvoten brukes opp før kvoteperioden er gått, betyr dette at handelen er tollfri i en del av perioden, og så tollbelagt i resten. I figur 10 ser vi nærmere på de 28 tollkvotene som var fullt utnyttet i 2005 (eller i siste periode/ 2006 hvis kvoten var brukt opp innen slutten av juli 2006), og viser hvor raskt de ble brukt opp. Vi viser her andel av kvoteperioden som gikk med før kvoten var oppbrukt. Hvis for eksempel kvoten gjaldt kalenderåret og var brukt opp etter tre måneder, er tallet $3/12=0.25$. Hvis kvoten gjaldt for et halvt år og ble oppbrukt på tre måneder, ville tallet bli $3/6=0.5$.

⁹ For mer analyse av tollkvoter, se for eksempel Morath og Sheldon (1999).

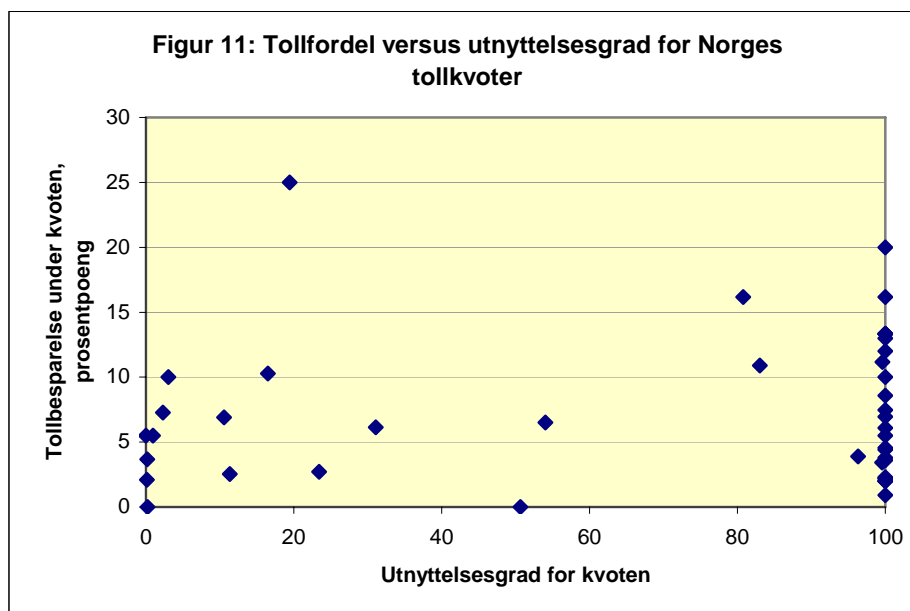
Om lag halvparten av de 28 kvotene ble brukt opp innen 1/3 av kvoteperioden var gått, og 1/3 av kvotene var brukt før 1/10 av perioden var omme. For en del av produktene er det med andre ord slik at handelen skjer med ordinær toll store deler av året. I en slik situasjon er det sannsynlig at importører eller eksportører kan innkassere kvoterenten. Hvis derimot importen er tollfri i store deler av året, vil det være vanskeligere å opprettholde en høy pris, og da er det mer sannsynlig at tollreduksjonen kommer konsumentene til nytte. Det er derfor sannsynlig at det varierer mellom produktene hvordan tollinnsparingen blir fordelt. Vi foretar her ingen nærmere studie for å si noe mer bestemt om hvem som kan innkassere tollinnsparingen.

Mens Norge ved tidligere EU-utvidelser har oppnådd tollfrie kvoter som kunne dekke fisk til både konsum og industri, er en del av de nye tollkvotene fra 2004 forbeholdt leveranser til industrien. Vi har ikke data som gjør det mulig å anslå i hvilken grad dette er en hindring for eksporten. EU benytter både tollkvoter og tollsuspensjoner for å gi redusert toll for innsatsvarer til industrien. Selv om EUs tollregime i seg selv bare er moderat preget av "tolleskalering" (slik at tollen er høyest for bearbejdede varer), bidrar tollkvoter og tollsuspensjoner til at dette i høy grad er tilfelle. Til hjelp for dette har EU verdens mest finmaskede klassifiseringssystem for fisk, med hele 757 undergrupper (Melchior 2006b)!

Et viktig spørsmål er om tollkvotene medfører transaksjonskostnader som dels opphever gevinsten ved lavere toll. For å få kunnskap om dette ville det være nødvendig å skaffe data direkte fra eksportørene. Dette er imidlertid utenfor rammene for dette arbeid, og vi nøyer oss her med å drøfte om det fins andre og mer indirekte indikasjoner.

En slik informasjonskilde kan være å se på om størrelsen på tollfordelen påvirker utnyttelsen av kvoter. Hvis vi for eksempel fant at

ingen tollkvoter ble brukt dersom tollfordelen var under 2%, ville det være en indikasjon på at tollkvotene innebærer en transaksjonskostnad på minst 2%. Figur 11 viser imidlertid at det ikke er noen sterk eller klar sammenheng av denne type.

Vi ser at for de 28 kvotene som var fullt utnyttet (til høyre i figuren) er det betydelig spredning m.h.t. tollfordelens størrelse; denne varierer fra 0.9% til 20%. Selv med en tollfordel på 0.9 eller 2% ble med andre ord benyttet. Dette tyder på at iallfall i disse tilfellene er transaksjonskostnadene ved tollkvotene moderate.

En sannsynlig transaksjonskostnad ved tollkvotene er at handelen tilpasses i tid på grunn av "først-til-mølla"-prinsippet. Særlig hvis kvoten er liten, vil bedriftene kunne tjene på å være raskt ute for å få kvote. For fersk fisk er dette i liten grad mulig. For fryst sjømat, derimot, kan fisken gjennom eksport flyttes til et fryselager i importlandet, iallfall for en begrenset tidsperiode. Dersom den uansett ville ligget på fryselager i Norge, vil kostnadene ved en slik forflytting kunne være små. Kostnader kan imidlertid oppstå på ulike måter:

- Bedriftene kan drives til "panikkhandel" for å rekke kvoten. Det er litt uklart hvordan dette påvirker prisen.
- Fangst eller slakting kan flyttes i tid for å rekke kvoten, på en måte som bedriftsøkonomisk ikke er den beste.
- Hvis tollen er høy, kan det være vanskelig for bedriftene å planlegge i en situasjon der de ikke vet om de må betale toll eller ikke på salgstidspunktet.
- For kvoter til industrien kreves ekstra dokumentasjon som betyr en ekstra transaksjonskostnad.

Det er utenfor dette arbeidets rammer å dokumentere slike kostnader ytterligere. Vår hypotese er at disse kostnadene varierer betydelig, fra nesten ingenting til en betydelig belastning.

En indirekte dokumentasjon av endringer i eksportens tidsforløp kan vi observere som følge av at EU har tollfrie perioder for en del pelagiske produkter; slik at importen er tollfri i lavsesongen 15.2.-15.6. I følge

Melchior (2002) var 20% av eksporten av pelagisk fisk til Polen i dette tidsrommet, i perioden før EU-utvidelsen. I EU i dag er imidlertid 40% av importen av de aktuelle produkter i den tollfrie perioden. Dette tyder på at 20% av handelen kunne flyttes i tid for å oppnå tollfrihet. Det forhold at dette ikke skjer for de øvrige 60% illustrerer at en slik forskyvning av handelen i tid ikke alltid er mulig, eller at det er kostnader som begrenser omfanget av dette.

I Melchior (2006b) vises at fiskeeksporten i høy grad utvikles gjennom at eksportørene stadig prøver ut nye produkter i markedene. Det er derfor betydelig variasjon over tid i sammensetningen av den enkelte eksportørs salg i hvert marked. Dette kan tyde på at "prøving og feiling" for nye produkter er en viktig del av markedsdynamikken. Produktspesifikke tollkvoter kan antakelig bremse denne muligheten for videreutviklings av markedene, uten at vi er i stand til å tallfeste betydningen av denne rigiditeten.

Det er derfor viktig å ha in mente at tollfrie kvoter ikke er det samme som frihandel. Handelsmønsteret endres dessuten over tid, og det er lite sannsynlig at EUs tollkvoter er like dynamiske.

6. Tollfrie kvoter: Anslag for tollbelastning

Vi skal i det følgende beregne tollbelastningen for Norges fiskeeksport til EU, og hvordan denne påvirkes av de tollfrie kvotene. Slike beregninger er utført av Norges fiskerihøgskole (2006) basert på 2003-data. Vi foretar her beregninger med nyere data for bruken av de ulike tollkvotene. Som det framgår av Appendiks B benyttes data for 2004-2006.

- For beregningen av faktisk tollbelastning bruker vi følgende metode:
- Vi tar utgangspunkt i EU-data for importen fra Norge i 2005, på 8-sifret nivå. Disse er hentet fra EUROSTATs database COMEXT.
 - Videre bruker vi data for EUs toll i 2005 hentet fra TRAINS-databasen (fra UNCTAD). I mange tilfeller er tollens fastsatt på 10- eller 12-sifret nivå, og vi beregner da aritmetiske gjennomsnitt på 8-sifret nivå. Dette betyr en liten unøyaktighet, men vi har ikke importdata for EU på mer detaljert nivå enn 8-sifret.
 - Basert på disse data beregner vi tollbelastning i 2005 dersom ordinære tollsatser benyttes.
 - For tollkvotene beregner vi eksportert kvantum basert på data for utnyttelsesgrad i Appendiks B. Videre beregner vi samlet eksport (volum og verdi) for hver kvote i 2005, og finner enhetsverdier for kvoten. Dernest beregnes gjennomsnittlig toll for de varer som inngår i kvoten. For disse gjennomsnittsverdier er det en usikkerhet som følge av at vi ikke vet hvilke undergrupper som ble eksportert under hver kvote.
 - Ved å kombinere disse tre komponentene (eksportert volum under kvoten, enhetsverdi og toll) kan vi beregne innspart toll under hver tollkvote.

For presentasjon av resultatene deler vi eksporten inn i fem grove hovedgrupper: Hvitfisk (fangstfisk unntatt pelagisk), laks, pelagisk (sild, makrell, lodde etc.), skalldyr (inkludert skjell, bløtdyr osv.) og industriell

(fiskeolje, -mel etc.). I det følgende presenterer vi resultater for totalen samt disse undergruppene. Tabell 4 viser de ulike gruppernes andel av EUs import av sjømat fra Norge i 2005. I tabellen viser vi også enkle aritmetiske gjennomsnitt av MFN-toll og toll for Norge for de ulike gruppene.

Tabell 4: Hovedgrupper i fiskeeksporten: Norsk eksport til EU samt enkle gjennomsnitt for toll (for varer som eksporteres av Norge)				
Gruppe	EUs import fra Norge i 2005	Andel av samlet norsk sjømateksport til EU 2005	MFN-toll	Toll for Norge
	(1000 NOK)	(%)	Enkle gjennomsnitt	
Laks	12542	58.45	8.77	4.25
Pelagisk	1176	5.48	14.98	10.09
Skalldyr	836	3.90	10.04	5.21
Hvitfisk	5957	27.76	11.99	2.64
Industriell	946	4.41	7.68	4.05
Total	21458	100	11.07	4.47
Merknad: Beløp er omregnet fra EUR med en kurs på 8.0073.				

Oppdrettsfisk, her kalt laks, utgjorde hele 58% av eksporten til EU i 2005. Laks og hvitfisk utgjør en stor andel av eksporten til EU.

De enkle tollgjennomsnittene er beregnet kun for varer der Norge eksporterer til EU. Gjennomsnittet blir dermed litt lavere enn om vi hadde tatt med alle fiskevarer.¹⁰ Vi ser at Norge har en betydelig tollpreferanse, både totalt og spesielt for hvitfisk. Merk at de enkle gjennomsnittene kan avvike betydelig fra de handelsveide gjennomsnittene. Rundt halvparten av fiskeeksporten er laks med toll på 2%. Dette bidrar til at det handelsveide gjennomsnittet for Norge er rundt 3%. Vi skal nå beregne dette mer presist, og dessuten finne ut hva de tollfrie kvotene betyr for den faktiske tollbelastningen.

I beregningene tar vi kun hensyn til de bilaterale kvotene fordi vi ikke vet hvor mye av de multilaterale kvotene (GATT-kvoter og autonome kvoter) som ble brukt av Norge. Dette betyr at de anslag vi presenterer, fortsatt er litt høyere enn den faktiske tollbelastning. Men for noen av de multilaterale kvotene er Norges toll allerede null, så vi kan være sikker på at kvotene ikke ble brukt av Norge. For reeksport, derimot, kan det hende at norske eksportører bruker disse kvotene. For eksempel kan torsk fra Russland videreselges til EU under den autonome kvoten for torsk.

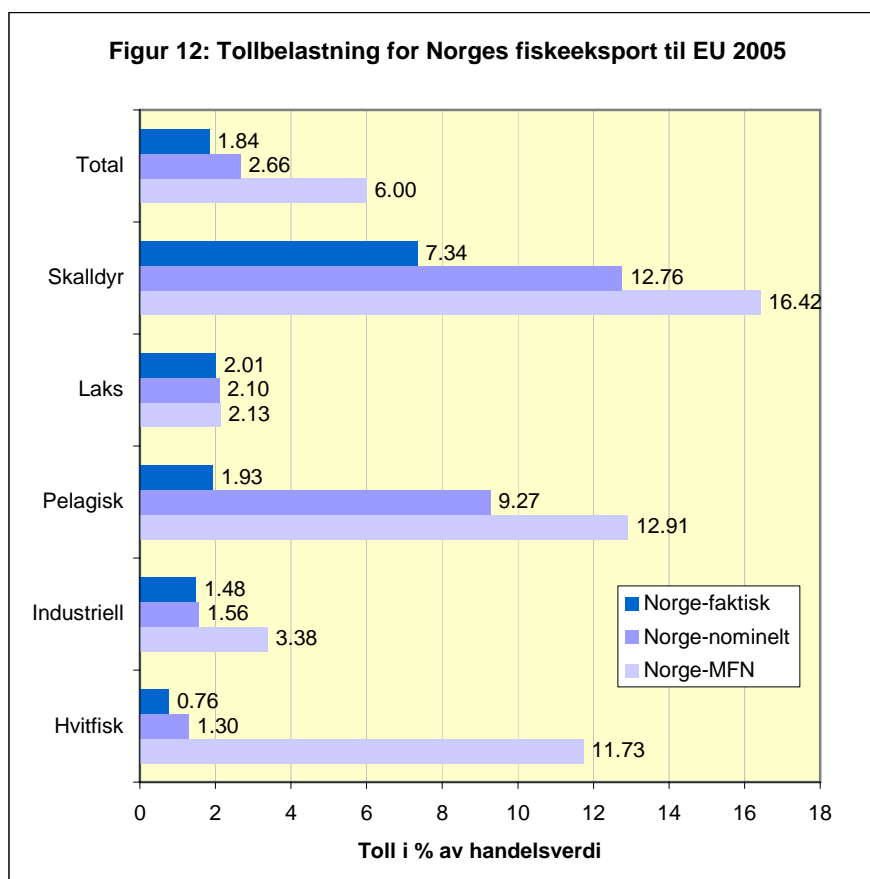
Beregningene tar hensyn til tollfrie perioder for ulike pelagiske produkter. Vi beregner her importen i de tollfrie tidsrommene basert på månedsdata fra COMEXT, og finner slik dette bidraget til tollreduksjonen.

Tabell 5 viser våre tollberegninger; øverst i mill. NOK og nederst i prosent av handelsverdien for de ulike gruppene.

¹⁰ Figur 4 viser snitt på 11.7 og 5.0 for alle varer. Snittet kan variere litt ut fra varedekning samt om det beregnes på 6, 8, 10 eller 12-siffer-nivå.

Tabell 5: Tollbelastning for norsk sjømateksport til EU, anslag for 2005						
Toll i millioner NOK						
	Vanlig nominell toll		Innsparing ved tollfrie perioder		Innsparing ved tollfrie kvoter	Faktisk toll-belastning
	MFN	Norge	MFN	Norge	Norge	
	a	b	c	d	e	b-d-e
Laks	267	263			11	252
Pelagisk	152	109	27	27	59	23
Skalldyr	137	107			45	61
Hvitfisk	699	78			32	45
Industriell	32	15			1	14
Total	1286	571	27	27	148	395
Toll i prosent av handelsverdien						
	Nominell toll		Justert for tollfrie perioder		Justert for tollfrie kvoter	
	MFN	Norge	MFN	Norge	Norge	
Laks	2.13	2.10			2.01	
Pelagisk	12.91	9.27	10.58	6.94	1.93	
Skalldyr	16.42	12.76			7.34	
Hvitfisk	11.73	1.30			0.76	
Industriell	3.38	1.56			1.48	
Total	6.00	2.66	5.87	2.53	1.84	

I figur 12 viser vi resultatene i nederste del av tabellen, det vil si tollene i prosent av handelsverdien. Dette tilsvarer et handelsveid gjennomsnitt. Som nevnt betyr slike gjennomsnitt en undervurdering av tollens betydning fordi det er mer handel med produkter som har lav toll. Slike beregninger gir likevel nyttig informasjon om den faktiske tollbelastning.

De lyse søylene viser at dersom Norge ikke hadde hatt noen preferanser, ville vi i gjennomsnitt ha betalt 6% toll for sjømateksporten. Særlig for skalldyr, pelagisk og hvitfisk er EUs ordinære toll høy. For laks og industriell er MFN-tollen lav.

Tollpreferansene under EØS betyr at tollene blir mer enn halvert, til 2.66% for totalen. For hvitfisk er det omfattende preferanser, men for laks er det nesten ingen. Fordi hvitfisk er en stor varegruppe, slår dette merkbart ut i gjennomsnittet.

De mørkeste søylene viser at når tollfrie periode og tollfrie kvoter tas med i betraktningen, synker tollbelastningen ytterligere, til 1.84% for totalen. For laks og industriell fisk har tollkvoter liten betydning, men særlig for pelagisk og skalldyr endrer de resultatet kraftig. For hvitfisk er betydningen av tollfrie kvoter moderat.

Beregningen er basert på bilaterale kvoter og det kan være ytterligere litt reduksjon i tollene gjennom de multilaterale kvotene. Vi antar likevel at hovedtallene ikke vil påvirkes så mye av dette.

Sluttresultatet viser at både laks, pelagisk, industriell og hvitfisk i gjennomsnitt har lav toll, mens skalldyr skiller seg ut som en gruppe der tollbelastningen fortsatt er betydelig.

Våre resultater ligger nær tidligere beregninger som er foretatt. Beregninger for MFN og nominell toll ble foretatt i Melchior (2003a); disse er også benyttet i Melchior (2003b, 2006a). Beregninger inkludert tollkvoter er tidligere bare foretatt av Norges fiskerihøgskole (2006).

Resultatene for prosentvis tollbelastning her ligger nær våre resultater selv om det er noen tekniske forskjeller.¹¹

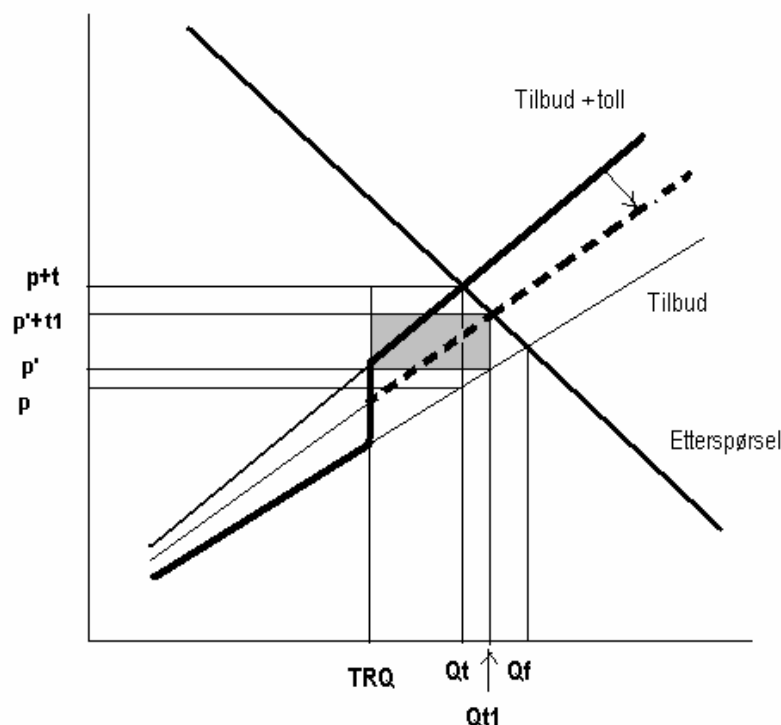
7. Virkningen av WTO-liberalisering

Hvordan vil en WTO-avtale påvirke Norges tollbelastning og handel med EU? For EU er det liten forskjell mellom MFN-tollsatsene og de som er bundet i WTO. WTO-liberalisering vil dermed føre til en reduksjon i EUs MFN-tollsatser. For noen varer vil dette slå direkte ut i redusert toll for Norge. Dette gjelder tre eller fire av varene i tabell 2, og alle sju i tabell 3. Siden laks står for en stor del av eksporten, vil WTO-liberalisering berøre mye av handelen.

I analysen har vi også sett at mange andre land har tollpreferanser i EU. Dette betyr at det ikke er så klart hvor sterkt WTO-liberalisering vil påvirke andre leverandører. Vi skal her forsøke å få nærmere kunnskap om dette.

I forbindelse med de pågående WTO-forhandlingene er det utført tollberegninger der også EU inngår (se for eksempel Melchior 2006a, 2006b). Disse beregningene er imidlertid basert på det vi har omtalt som nominelle tollsatser, og tar ikke hensyn til tollkvotene. Dette innebærer at både tollnivået samt reduksjonen blir overvurdert, og vi skal her foreta beregninger som korrigerer for tollkvotene. Figur 13 viser prinsipielt effekten av tollreduksjon i en situasjon med tollkvoter, lik den som ble illustrert i figur 8. Vi antar her at tollens reduseres mens tollkvoten forblir uendret.

¹¹ I følge denne studien er tollbelastningen: MFN aritmetisk snitt 12.8%, veid 6.7; Norge-nominell aritmetisk 5.1, veid 3.2, med tollkvoter veid 1.8%. Dette er beregninger for 2003. En forskjell er at vi her har tatt med de nye tollkvotene for pelagisk fisk etter EUs østutvidelse. Beregningene fra NFH inkluderer imidlertid en del multilaterale kvoter, basert på anslag for Norges andel av disse. I NFH-beregningene framgår det ikke alltid om laks er tatt med i regnestykket, men vi har fått opplyst at dette er tilfelle for de generelle tollgjennomsnitt for fiskerisektoren.

Figur 13: Virkning av tollreduksjon når det er tollkvoter.

Tollreduksjonen betyr at den effektive tilbudskurven skifter ned til den stiplede linjen. Volumet øker til Q_{t1} , prisen til p' og prisen inkludert toll til $p' + t_1$. Volumet som det betales toll for, øker til $Q_{t1} - TRQ$, og tollinntekten er det skraverte området. I det illustrerte tilfellet er tollinntekten litt mindre enn opprinnelig, men dette trenger ikke nødvendigvis å være tilfelle. Merk også at "verdien" av tollkvoten, det vil si $TRQ \cdot t$ opprinnelig og $TRQ \cdot t_1$ etter tollreduksjonen, blir mindre. Dette er det også nødvendig å ta hensyn til i beregningen.

I WTO-forhandlingene er det drøftet ulike metoder for tollreduksjon, men forhandlingene har skapt enighet om å bruke en såkalt ikke-lineær formel som kutter de høyeste tollsatsene mest. Hvis Doha-runden lykkes, er det mest sannsynlige utfall en "sveitsisk formel". Denne ser slik ut:

$$t_1 = \frac{A \times t_0}{A + t_0}$$

der t_1 er den nye tollen, t_0 den gamle, og A er en parameter det forhandles om. Jo lavere A , jo sterkere blir tollreduksjonen. Det ligger an til ulike A 'er for industri- og utviklingsland, med A i området 5-15 for industrilandene (avhengig av forhandlingene).¹²

Som et eksempel, anta at A blir vedtatt lik 10 for industriland. Tollen for røkt laks i EU blir da lik:

¹² Se for eksempel Melchior (2006a, 2006b) for mer om dette.

$$t_1 = \frac{10 \times 13}{10 + 13} = 5.65$$

Tollen blir med andre ord mer enn halvert.

For å illustrere virkningen av ulike utfall utfører vi beregninger av sveitsiske formler med A=5, 10 og 15. I tillegg viser vi utfallet av proporsjonale tollkutt, det vil si at hver tollsats blir kuttet med et visst antall prosent av den opprinnelige satsen. Vi viser utfallet med 25, 50 og 75% kutt. Tabell 6 viser tollbelastningen for Norge i prosent av handelsverdien i de ulike alternativene. Vi betegner resultatene med sveitsisk formel som S5, S10 og S15, og de proporsjonale kutt som P75, P50 og P25. S5 og P75 er de mest radikale tollkuttene.

Vi understreker at dette kun er beregninger av tollbelastningen med dagens handelsnivå. Neste skritt vil være å gjøre anslag for hvordan handelen vil endre seg. For eksempel vil redusert toll føre til økt salg, og tollinnbetalingen vil dermed øke. Beregningene her er likevel nyttige som et anslag på størrelsesordenen for tollreduksjonen.

Tabell 6: Virkning av WTO-liberalisering for tollbelastningen for norsk sjømateksport til EU, forutsatt uendret handel og de samme tollkvoter						
Toll i % av handelsverdi, opprinnelig og i ulike scenarier						
Scenario	Industriell	Hvitfisk	Laks	Pelagisk	Skalldyr	Totalt
Opprinnelig	1.48	0.76	2	1.93	7.34	1.84
S5	0.96	0.65	1.41	0.79	2.21	1.18
S10	1.22	0.73	1.65	1	3.43	1.41
S15	1.36	0.76	1.75	1.14	4.28	1.52
P75	0.82	0.61	0.51	0.8	2.44	0.64
P50	1.29	0.76	1.01	1.18	4.68	1.1
P25	1.46	0.76	1.51	1.55	6.81	1.51
Prosentvis kutt i toll						
Scenario	Industriell	Hvitfisk	Laks	Pelagisk	Skalldyr	Totalt
S5	35	14	30	59	70	36
S10	18	3	18	48	53	23
S15	8	0	13	41	42	17
P75	45	20	75	59	67	65
P50	12	0	50	39	36	40
P25	1	0	25	19	7	18
Tall i mill. NOK						
Scenario	Industriell	Hvitfisk	Laks	Pelagisk	Skalldyr	Totalt
Opprinnelig	14	45	252	23	61	395
Tollreduksjon i mill. NOK						
S5	5	6	75	13	43	142
S10	2	2	45	11	33	92
S15	1	0	32	9	26	68
P75	6	9	188	13	41	257
P50	2	0	125	9	22	158
P25	0	0	63	4	4	72

Resultatene viser at tollen totalt blir redusert med mellom 17 og 65% i de ulike scenariene. Mye av tollreduksjonen skjer for laks, som følge av at eksporten er stor og at det er lite preferanser. I prosent er imidlertid tollreduksjonen større for pelagisk og skalldyr. For hvitfisk, derimot, er dagens handelsvilkår gode slik at effekten av WTO blir begrenset.

For de fleste produkter av laks er tollen relativt lav, og det betyr at den relative reduksjonen med en sveitsisk formel blir liten. Hvis vi setter laksetollen på 2% inn i den sveitsiske formel med $A=10$, får vi

$$t_1 = \frac{10 \times 2}{10 + 2} = 1.67$$

Dette er grunnen til at tollreduksjonen for laks i scenariet S10 blir bare på 18%. For laks vil proporsjonale tollkutt ha større effekt; selv alternativet P25 har sterkere virkning. Men for WTO som helhet kan en sveitsisk formel føre til at nye markeder åpnes, og vi ser at for EU slår dette bra ut for varer med høy toll, som pelagisk og skalldyr. I WTO har man også diskutert en "nuisance tariff"-klausul om å kutte meget lave tollsatser, for eksempel på 2% eller lavere. Dette har vært et norsk krav i forhandlingene, men det synes nå usikkert om dette vil bli vedtatt. Det framgår av beregningene at en slik klausul ville være viktig for laksenæringens del.

Vi kan sammenlikne disse resultatene med Norges fiskerihøgskole (2006, 31) som hevder at "De bundne tollsatsene må reduseres over 70% før det vil gi lavere tollbelastning for norsk sjømat. Basert på handelstall for 2003 vil en 75% reduksjon av WTO-satsene gi en tollbesparelse i EU på ca. 8 prosent." Dette rimer ikke med våre resultater, og vi har grunn til å tro at det her er snakk om en misvisende formulering. Det er jo (som vist i figur 12) slik at Norge – inkludert tollkvoter – har en tollpreferanse på nær 70% i gjennomsnitt. Men for en del produkter (for eksempel laks) har vi ingen tollpreferanser, så tollreduksjoner i WTO vil umiddelbart føre til at også Norges toll blir redusert. Som tabell 6 viser, vil 75% tollkutt i WTO bety 65% tollkutt for Norg.

I Melchior (2006a) er det anslått at WTO-liberalisering kan føre til en reduksjon i tollbelastningen i EU på 248 mill. NOK (fra 517 mill.). Dette anslag er basert på "nominelle" tollsatser. Når vi tar hensyn til tollfrie kvoter blir både tollbelastningen og reduksjonen i denne mindre, og hensikten med beregningene her har vært å bidra til et mer presist bilde av dette.

8. WTO: Norge vs. andre leverandører

Resultatene ovenfor viser bare endringen i Norges toll som følge av WTO. Virkningen på handelen avhenger i høy grad av om andre leverandører får redusert toll. Vi har allerede sett at mange andre leverandører har bedre handelsvilkår enn Norge. Likevel konkluderer Norges fiskerihøgskole (2006, 34) at "Lavere WTO-tollsats vil redusere den norske tollpreferansen og dermed svekke Norges

konkurransefortrinn overfor EU.” Vi skal i det følgende undersøke om dette kan være tilfelle.

For å illustrere dette vil vi foreta noen enkle modellsimuleringer for de ti hovedvarene i Appendiks A. I Appendiks C presenteres metoden for dette mer i detalj. Kort sagt ”kalibrerer” vi en etterspørselsfunksjon slik at den samsvarer med Norges eksport av hver varegruppe i 2005. Så endrer vi tollsatsene for alle leverandører som berøres av WTO-liberalisering. Vi har da forutsatt at tollsatser i frihandelsavtaler ikke blir endret dersom de fortsatt er lavere enn den nye MFN-tollsatsen. For GSP er dette neppe en rimelig forutsetning; for eksempel er det slik at en GSP-tollsatsene for ”sensitive” fiskeriprodukter er fastsatt som MFN-satsen minus 3.5%. Dersom MFN-tollen reduseres er det sannsynlig at GSP-tollen også blir redusert. I simuleringene antar vi at reduksjonen er proporsjonal, slik at GSP-tollen reduseres relativt like mye som MFN-tollen. Det kan også hende at tollene i frihandelsavtaler kan bli endret, men her har vi ikke holdepunkter for å gjøre et anslag.

I simuleringene bruker vi en sveitsisk formel med $A=6$. Dette er nær tollgjennomsnittet for industrilandene, og ett av de forslag som har vært fremmet (for industrilandene). Dette er på den optimistiske siden, men ikke helt urealistisk. Merk også at mens u-landene antakelig vil få adgang til å unnta enkelte varer fra formelkutt, vil dette neppe bli mulig for industriland. Det vil dermed ikke være mulig for EU å unnta fisk fra en WTO-formel.

I beregningene bruker vi en ”substitusjonselastisitet” mellom leverandørland på 5 og en etterspørsel elastisitet for varegruppen på 1%. Dette betyr at hvis prisene for alle leverandører reduseres med 1%, øker etterspørselen med 1%. Hvis derimot prisforholdet mellom to leverandører endres med 1% (for eksempel fordi tollene reduseres med 1% for den ene) endres volumforholdet mellom disse to med 5%, i favør av den som har fått redusert pris. En implikasjon er at virkningen avhenger av markedsandelen: Hvis vi har 100% av markedet kan vi bare øke ved at konsumet av varen går opp (slik at elastisiteten er én); hvis vi har en liten del av markedet kan vi øke ved å ta over fra andre leverandører (slik at elastisiteten kan bli nær fem). Dette betyr at etterspørsel elastisiteten er mellom 1 og 5 (se Appendiks C for nærmere forklaring). For fersk laks, der Norge har en markedsandel på 62% i EU, blir den for eksempel med våre forutsetninger lik 2.52. Vi snakker her om tallverdier; alle slike elastisiteter er normalt negative slik at lavere pris gir økt volum.

Tabell 7 viser resultatene for de 10 største enkeltvarene i eksporten til EU.

Tabell 7: Endring i etterspørsel etter norsk sjømat i EU ved WTO-liberalisering.									
Numerisk simulering for de 10 største norske eksportvarer									
HS8 varenr. i EU's system	Kort beskrivelse	Verdi norsk eksport til EU 2005	Norges andel av EUs import	Endret ettersp. overfor Norge ved redusert toll		MFN toll		Norsk toll	
				Verdi	%	Før	Etter	Før	Etter
		Mill. NOK	%	Mill. NOK	%	%	%	%	%
3021200	Fersk laks	10782	61.9	134	1.2	2.0	1.5	2.0	1.5
3025010	Fersk torsk	578	26.8	-20	-3.5	12.0	4.0	0.0	0.0
3041013	Fersk laksefilet	1009	44.1	25	2.5	2.0	1.0	2.0	1.5
3042013	Fryst laksefilet	484	12.8	31	6.4	2.0	1.0	2.0	1.5
3042029	Fryst torskefilet	670	11.3	-32	-4.8	7.5	3.3	2.2	2.2
3042075	Fryst sildefilet	337	49.8	0	0.0	15.0	4.3	3.0	3.0
3055110	Tørrfisk av torsk	448	54.0	-9	-2.0	13.0	4.1	0.0	0.0
3055190	Klippfisk av torsk	1183	53.0	-23	-1.9	13.0	4.1	3.9	3.9
3056200	Salt torsk	777	17.3	-15	-1.9	13.0	4.1	0.0	0.0
16052010	Reker uten skall	375	13.2	8	2.1	20.0	4.6	7.5	4.6
Sum alle		16644		99	0.6				

For laks er tollreduksjonen beskjeden fordi tollene i utgangspunktet er lav. For fersk laks og fersk filét er dessuten Norges markedsandel høy, og dette demper effekten. Likevel er det en samlet etterspørselsøkning for disse produktene på 159 millioner. Dette skjer på grunnlag av en tollreduksjon på moderate 61 mill. NOK.

For de fem torskeproduktene (fersk torsk, fryst torsk, tørrfisk, klippfisk og saltfisk) får Norge ingen endring i tollene, så her er effekten av WTO at andre leverandører får bedre markedsadgang. Dette fører til en reduksjon i etterspørselen på 99 mill. NOK eller 2.7% av handelsverdien for de fem varene under ett.

Både for fryst sildefilet og reker uten skall er effekten liten. I det første tilfellet skyldes det at alle leverandører har preferanser slik at WTO-liberalisering ikke påvirker tollene i det hele tatt. For reker, derimot, er resultatet forårsaket av to motvirkende effekter: En positiv effekt ved at Norge får lavere toll, og en negativ effekt ved at andre leverandører får bedre vilkår. For reker er det viktige andre leverandører blant annet i Asia, og bedre markedsadgang for disse betyr økt konkurranse for Norge.

De ti varene vi har vist her, er ikke nødvendigvis representative: Vi har fått en bekreftelse på at effekten er positiv for laks, og negativ for hvitfisk. De 10 produktene til sammen representerer tollreduksjoner på 72 millioner NOK. Tabell 6 ovenfor viser at tollreduksjonen som følge av WTO kan bli klart høyere enn dette. Som vist i tabell 3 er det også mange varer der Norge ikke har mye tollpreferanser. Som nevnt er handelen gjerne størst for varer der tollene er liten, så effekten av redusert toll kan være sterkere for varer der tollene er høyere. I den grad Norges

markedsandel er liten for disse varene, kan også etterspørselsvirkningen være sterkere.

9. "Preferanse-erosjon" på fiskeriområdet

Vi har ovenfor sett at for torskeprodukter er det i hovedsak slik at WTO bedrer adgangen for andre men ikke Norge, og dette gir en negativ effekt. Slik "preferanse-erosjon" har vært et viktig spørsmål i de pågående WTO-forhandlingene; spesielt har de minst utviklede land og de såkalte ACP-landene (Africa, Caribbean, Pacific) fryktet konkurranse fra andre land, inkludert andre u-land, som følge av WTO-liberalisering. Nylig har også Norges fiskerihøgskole (2006) ytret en slik bekymring: De konkluderer at "En avgrenset generell tollreduksjon vil således ikke påvirke Norges markedsadgang til EU, men derimot bedre adgangen for land uten noen form for preferanseavtale med EU. Generelle tollreduksjoner vil på denne måte undergrave tollpreferansen og til syvende og sist gjøre dem verdiløse for de som er begunstiget av en slik preferanse.". I fortsettelsen påpekes likevel at det ikke bare er Norge som har preferanser, og at virkningene derfor avhenger også av andre lands preferanser.

Preferanse-erosjon for Norges eksport av fisk til EU ble først tatt opp i et forskningsprosjekt ved NUPI der den multilaterale handelsmodellen GTAP ble brukt til å simulere effekten av tollnedtrapping i WTO (Wiig 2002). Den overraskende konklusjon her var at eksporten til EU ville bli redusert som følge av preferanse-erosjon. Selv om eksporten til andre markeder kunne øke, ble totalresultatet at den samlede eksport ville endres lite. Det ble likevel understreket at disse beregninger var usikre som følge av at GTAP-modellen hadde svært utilstrekkelige data for tollpreferanser. De var derfor mer en illustrasjon av de kvalitative virkninger enn et pålitelig tallmessig anslag.

På globalt plan tyder de fleste studier på at tap som følge av preferanse-erosjon er små sammenliknet med u-landenes fortjeneste som følge av bedre markedsadgang (se for eksempel Hoekman et al. 2005). For noen land kan likevel tapene som følge av preferanse-erosjon bli merkbare, og et tema i Doha-runden har vært om de skulle få kompensasjon for dette. En del av de mest merkbare potensielle tap er imidlertid knyttet til EUs spesielle ordninger for ACP, og enkelte har hevdet at dette er en sak for EU å ordne opp i. Selv for eksempel Mauritius eller andre land taper på at EU reformerer sitt sukker-regime, er en slik reform ønskelig for verden som helhet og dette bør ikke hindre WTO-liberalisering.

Også i forhold til fiskerisektoren er det et spørsmål om preferanse-erosjon for sjømat føre til at fattige land taper fordi de mister sine handelsfordeler. Analysene som er utført så langt tyder imidlertid på at de viktigste problemene med preferanseerosjon er knyttet til landbrukssektoren, og dels tekstilsektoren. Low et al. (2005) inneholder beregninger som også omfatter fisk, og viser at en svært liten del av den mulige preferanse-erosjon gjelder fisk. 2% av tapene som følge av preferanseerosjon knyttet til NAMA-forhandlingene er for fisk; de fleste

er for tekstilvarer.¹³ Likevel er det også her slik at en del ACP-land kan ha fordeler som følge av EUs preferanser, og denne fordel blir undergravet når tollnivået reduseres.

Analysen ovenfor har vist at det er et innslag av preferanse-erosjon for hvitfisk. Vi kan vise innslaget av preferanse-erosjon for alle de 10 varegruppene ved å holde Norges toll konstant og la andre få fordelene av WTO-liberalisering. Dette vises i tabell 8. Va tar her ikke bare med preferanse-erosjon i smal betydning (at Norges toll er uendret mens de andre reduseres), men også effekten av alle bedringer i markedsadgang for andre. Dersom Norge har MFN-toll vil jo noe av gevinsten ved liberalisering ”undergraves” ved at andre også oppnår forbedringer.

Tabell 8: Virkingen av preferanse-erosjon for norsk sjømateksport i EU Numeriske simulering for de 10 største eksportvarer av sjømat til EU i 2005.				
HS8 varenr. i EU's system	Kort beskrivelse	Endret etterspørsel overfor Norge ved redusert toll		
		Total	Erosjon	
		Mill. NOK	Mill. NOK	% av eksport
3021200	Fersk laks	134	-10	-0.1
3025010	Fersk torsk	-20	-20	-3.5
3041013	Fersk laksefilet	25	-0.2	0.0
3042013	Fryst laksefilet	31	-0.7	-0.1
3042029	Fryst torskefilet	-32	-32	-4.8
3042075	Fryst sildefilet	0	0	0.0
3055110	Tørrfisk av torsk	-9	-9	-2.0
3055190	Klippfisk av torsk	-23	-23	-1.9
3056200	Salt torsk	-15	-15	-1.9
16052010	Reker uten skall	8	-43	-11.5
Sum		99	-152.9	-0.9

- For de tre lakseproduktene er preferanse-erosjonen svært liten som følge av at få andre leverandører betaler toll, og tollnivået er lavt. Preferanse-erosjonen er derfor liten i forhold til gevinsten ved bedre markedsadgang.
- For torskeproduktene er det ingen forbedring i Norges toll, og for disse er totaleffekten og preferanse-erosjonen sammenfallende.
- Ett av de ti produktene skiller seg ut ved at virkningen av preferanse-erosjon er relativt betydelig: Pillede reker. Her er totaleffekten +8 millioner mens preferanse-erosjonen er -43 millioner NOK eller hele 12% av handelsverdien. I dette tilfellet er med andre ord den direkte virkningen av bedre markedsadgang for Norge på 51 mill. NOK, men 43 av disse blir spist opp ved at andre land får bedre markedsadgang. Dermed gjenstår bare 8 mill. NOK av den positive virkningen. Her er

¹³ Tallet på 2% ble oppgitt i en presentasjon av Low på en rundebordskonferanse om NAMA-forhandlingene i WTO, i Geneve 6.-7.7.2006, i regi av ITC (International Trade Centre UNCTAD/WTO).

med andre ord preferanse-erosjonen viktig, men likevel ikke mer enn at det totalt sett en positiv effekt.

Totalt for de 10 produktene er denne effekten på 153 mill. NOK eller 0.9% av handelsverdien. Den positive effekten av egen bedring i markedsadgang er imidlertid på mer enn 250 mill. NOK, og summen av de to gir den positive totaleffekten på 99 mill. NOK. En analyse med presise data for alle lands preferanser gir derfor en konklusjon som er forskjellig fra Wiig (2002) og Norges fiskerihøgskole (2006). Vi må dessuten huske at beregningene her bare gjelder EU mens WTO-liberalisering også omfatter 123 andre land. Eksempelvis for hvitfisk vil WTO-liberalisering gi bedre adgang til en rekke andre markeder. Vi foretar ingen beregninger av dette her, men anser det som sannsynlig at totalsummen også for hvitfisk er positiv.

I beregningene i dette og forrige avsnitt har vi ikke tatt hensyn til tollkvoter og andre tollunntak. Vi vil her ikke foreta slike beregninger, men vi kan likevel si en del om effekten:

- Tollkvoter og –suspensjoner for andre leverandører reduserer innslaget av preferanse-erosjon: Dette berører særlig fersk torsk (3% toll for leveranser til industrien, tollkvoter), torskefilet (tollreduksjon for Island), reker (tollkvoter for WTO, Færøyene, Grønland). Beregningene av preferanse-erosjon for disse produktene er dermed antakelig overvurderte.
- Tollkvoter for Norge berører ikke preferanse-erosjonen, men bare den positive effekten. I regnestykket ovenfor er imidlertid den positive effekten lik null i de fleste tilfeller der tollkvoter er viktige (torsk og pelagisk). Det fins imidlertid ett unntak; for reker vil tollkvotene redusere den positive effekten.

Ut fra dette er det sannsynlig at tollkvoter og –suspensjoner vil modifisere men neppe grunnleggende endre resultatene ovenfor. Mest sannsynlig betyr tollkvotene at preferanse-erosjonen er mindre enn det vi har anslått her.

Vi kan dermed konkludere at WTO-liberalisering vil innebære et element av preferanse-erosjon for norsk fiskeeksport til EU, men at totaleffekten av WTO-liberalisering likevel er klart positiv. EU omfatter dessuten (i skrivende stund) bare 25 av WTOs 149 medlemsland, og i de andre landene vil det i mange tilfeller være en klar bedring i markedsadgangen.

10. Tollreduksjoner ved EU-medlemskap

Hvis man ønsker bedre markedsadgang men er engstelig for at Norges tollfordeler i EU undergraves, fins en meget treffsikker løsning: EU-medlemskap. Hvis vi blir medlemmer i EU, blir vi ikke bare kvitt laksesaker og dumping, men også hele tollbelastningen. Ut fra våre tidligere beregninger vil vi da bli kvitt en tollbelastning på rundt 0.4 milliarder NOK.

En slik tollreduksjon vil også ha en langt mer positiv effekt på etterspørselen, ikke bare fordi tollreduksjonen blir større, men også fordi vi slipper minus-effekten ved at andre slipper lettere til. La oss derfor nok en gang bruke de 10 hovedvarene som eksempel, denne gangen med

forutsetning om at tollen for andre er uendret mens Norges toll reduseres til null. Tabell 9 viser resultatet av modellsimuleringer for dette, med den metode som er forklart i Appendiks C.

Tabell 9: Endret etterspørsel etter norsk sjømat ved null toll (EU-medlemskap). Simulering for 10 varegrupper.			
HS8 varenr. i EU's system	Kort beskrivelse	Mill. NOK	% av eksport
3021200	Fersk laks	587	5.4
3025010	Fersk torsk	0	0.0
3041013	Fersk laksefilet	105	10.4
3042013	Fryst laksefilet	137	28.3
3042029	Fryst torskefilet	77	11.5
3042075	Fryst sildefilet	54	16.0
3055110	Tørrfisk av torsk	0	0.0
3055190	Klippfisk av torsk	249	21.0
3056200	Salt torsk	0	0.0
16052010	Reker uten skall	259	69.1
	Sum	1468	8.8

Null toll vil med andre ord i følge denne beregning føre til en etterspørselsøkning på rundt 1.5 milliarder NOK eller 8.8% av eksportverdien. Rundt halvparten av dette gjelder laks, men nå finner også en klarere forbedring for hvitfisk og reker. Summen ville blitt noe mindre hvis vi hadde tatt hensyn til tollfrie kvoter; dette ville spesielt berøre andre produkter enn laks.

I forhold til markedsadgang i EU er det dermed liten tvil om at EU-medlemskap er en bedre løsning for fiskerinæringen, med en effekt som er mer enn ti ganger større enn hva vi på kort sikt kan forvente av WTO.

Alle simuleringene som er foretatt her, er kun illustrative og beheftet med usikkerhet. Selv om vi har brukt parameterverdier som vi anser som rimelige (se for eksempel Melchior 2004 for en diskusjon), er det sikkert variasjon mellom produkter og dessuten usikkerhet om hva som er de riktige verdier. Og vi har stoppet ved beregninger av etterspørselen, uten å analysere hvordan tilbudet vil reagere. Generelt er produksjonsvolumet for oppdrett mer fleksibelt enn for fangst. Dette betyr at økt etterspørsel for fangstfisk vil slå ut i høyere pris snarere enn økt volum, mens det siste vil være tilfelle for oppdrettsfisk. Siden en god del av veksten i etterspørsel er for oppdrett, er det sannsynlig at tollreduksjoner bidrar til ytterligere økt produksjonsvolum i oppdrett. Vi gjør imidlertid her ingen forsøk på å beregne dette.

11. EU-medlemskap 2: Toll på import til Norge

EU-medlemskap ville bety at Norge må innføre toll på import av fisk; det er en del slik import – blant annet av innsatsvarer til industrien. Norges import av fisk har de siste år vært rundt 4 milliarder per år. I

tabell 10 viser vi hvordan Norges import av fisk i 2004 fordelte seg på ulike landgrupper i EUs handelsregime.

Tabell 10: Norges import av fisk i 2004 fordelt på ulike landgrupper i EUs handelsregime			
	Observasjoner	Mill. NOK	Andel (%)
EU-25	522	1726	40.1
Frihandelsavtaler	119	999	23.2
GSP-land	188	691	16.0
MFN-toll	178	622	14.5
Utvidet GSP	23	231	5.4
MUL	23	35	0.8
ACP-landene	29	1	0.0
Total	1073	4305	100.0

”Utvidet GSP” betyr her en del land i Latin-Amerika som også har null toll for fisk i EU.¹⁴ Hvis vi slår sammen disse, EU-25, MUL og ACP ser vi at nærmere halvparten av Norges import kom fra land som har null toll i EUs handelsregime for fisk. For den andre halvparten er det toll på ulike nivåer.

For å kartlegge dette beregner vi først tollgjennomsnitt på 6-sifret klassifiseringsnivå (som er felles for EU og Norge) basert på ulike kilder:

- For drøyt halvparten av de 1073 observasjonene vet vi ut fra landgruppen at tollen er null.
- For MFN og GSP bruker vi rådata fra UNCTADs database TRAINS og beregner tollsnitt på 6-sifret nivå.
- For frihandelsavtaler beregner vi tollsnitt i TRAINS-databasen i den grad slike data er tilgjengelige.
- For resterende observasjoner uten tolldata bruker vi EUs database TARIC.

På dette grunnlag foretar vi en første beregning av tollbelastningen dersom norsk fiskeimport skulle betale EU-toll.

Deretter kontrollerer vi observasjonene med høyest toll nok en gang for å undersøke om tollen er endret eller om gjennomsnitt på 6-sifret nivå kan gi feil bilde. Vi undersøker alle varegrupper der opprinnelig tollberegning er over 1 mill NOK. Disse omfatter 89% av opprinnelig beregnet toll. Vi sjekker disse varegruppene med bruk av TARIC-data. For eksempel er det slik at vår første beregning viser at vi ville betalt rundt 60 millioner NOK i toll på torsk fra Russland basert på 2004-handelen. Ved nærmere kontroll viser det seg imidlertid at tollen for torsk til industrien (hvis den er over en viss gjennomsnittspris) er 3% og ikke 12 slik at tollen blir mindre.

Tabell 11 viser de viktigste land importen kommer fra, og våre tollberegninger, basert på gjennomsnittlig import i 2002-2004.

¹⁴ Vi tar her også med to observasjoner for ”Overseas Countries and Territories”, som også har tollfrihet for fisk.

Tabell 11: Mulig tollbelastning for import av fisk ved EU-medlemskap				
	Import til Norge, snitt 2002-4	Andel av samlet fiskeimport	Toll-beregning	Toll i % av import
Gruppe/viktigste land	Mill. NOK	%	Mill. NOK	%
EU-25	1682	39.2	0	0
- Danmark	774	18.0	0	0
- Storbritannia	438	10.2	0	0
- Sverige	156	3.6	0	0
- Irland	107	2.5	0	0
Frihandelsavtaler	913	21.3	4	0.4
- Island	465	10.8	2	0.4
- Færøyene	214	5.0	1	0.6
- Chile	129	3.0	0	0.3
- Marokko	69	1.6	0	0
- Grønland	28	0.7	0	0.0
GSP	870	20.3	38	4.4
- Russland	781	18.2	27	3.4
- Thailand	39	0.9	8	19.7
- Kina	21	0.5	2	7.8
MFN	494	11.5	40	8.0
- USA	300	7.0	10	3.3
- Canada	172	4.0	27	15.8
- Korea, Rep.	12	0.3	2	14.2
Utvidet GSP	299	7.0	0	0
- Peru	294	6.8	0	0
MUL	29	0.7	0	0
- Bangladesh	29	0.7	0	0
ACP	1	0.0	0	0
OCT	0	0.0	0	0
Total	4289	100	82	1.9

Det meste av en eventuell tollbelastning vil skje for GSP- og MFN-land, med Russland og Canada, fulgt av USA og Thailand, som landene med høyest tollbeløp. Samlet tollbelastning er 82 mill. NOK. Norge har også betydelig import fra Peru samt en del frihandelspartnere (særlig Island, Færøyene, Chile), men for disse er det lite eller ingen toll.

De viktigste produktene framgår av tabell 12:

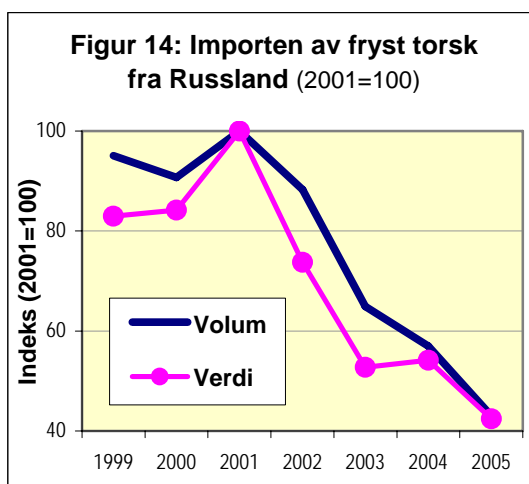
Tabell 12: Produktgrupper med høyest tollbeløp (hypotetisk tollbelastning ved EU-medlemskap)

HS6	Forkortet beskrivelse	Import til Norge, snitt 2002-4	Toll-beregning	Toll i % av import
		Mill. NOK	Mill. NOK	%
30360	Fryst torsk	783	23.1	2.9
160520	Bearbeidde reker	179	18.8	10.5
30613	Reker, ikke videre bearbeidde	237	9.4	4.0
160414	Bearbeidd tunfisk etc.	30	6.8	22.4
160420	Annen bearbeidd fisk	81	2.8	3.5
30490	Annen filét	48	2.7	5.6
30250	Fersk torsk	87	2.5	2.9
30331	Fryst kveite	33	2.3	7.0
30619	Skalldyr, annet, ikke fryst	52	1.5	3.0
30240	Fersk sild	91	1.1	1.2
160540	Andre bearbeidds skalldyr etc.	25	1.1	4.3
30562	Salt torsk	22	1.0	4.6
30372	Hyse, fryst	38	1.0	2.5
30612	Hummer	10	1.0	9.3

Tollbelastningen i mill. NOK vil være høyest for fryst torsk og bearbeidde reker. I prosent vil tollene være høyest for bearbeidd tunfisk.

Når det gjelder fryst torsk, er beregningene ovenfor utført med den forutsetning at tollene er 3%. Den ordinære toll for fryst torsk (HS 30360) er 12%, mens tollene under GSP er 8.5%. For leveranser til industrien er imidlertid denne tollene suspendert, og tollene er 3% hvis prisen er høyere enn 1095 Euro/tonn. Prisen for Norges import av fryst torsk de siste år har vært rundt det dobbelte av dette. Ettersom den såkalte "russetorsken" er en viktig del av importen, har vi antatt at Norges import av torsk vil være leveranser til industrien, og dermed er berettiget til 3%. Vi har imidlertid ingen statistikk for dette, og kan ikke utelukke at det også er innslag av torsk til konsum. Denne vil i så fall belastes med toll på 12% fra for eksempel USA og Canada, og 8.5% fra Russland. Tollbelastningen vil i så fall bli høyere. For øvrig kan bemerkes at importen av fryst torsk fra Russland har falt betydelig over tid. Figur 14 viser utviklingen i 1999-2005, med 2001=100.¹⁵

¹⁵ Datakilde: Statistisk sentralbyrå.

Siden 2001, da importverdien var på hele 954 millioner NOK, har importen blitt mer enn halvert. Vi har ikke analysert årsakene til dette, men hvis trenden fortsetter vil importen bli liten slik at toll ved EU-medlemskap også blir et mindre problem.

Beregningene her tar ikke hensyn til tollfrie kvoter. Som påvist tidligere har EU et omfattende system med tollfrie kvoter, og spesielt for innsatsvarer til industrien har EU gjennom ulike tollfritak lagt til rette for mer import. Som EU-medlem ville Norge kunne dra nytte av dette. Det er derfor grunn til å tro at problemet med toll på import neppe vil være stort for innsatsvarer til industrien. For bearbeidet fisk og bearbeidede skalldyr, derimot, kan EUs beskyttelse være mer seiglivet. EU-medlemskap kan derfor bety at tunfiskbokser fra Thailand så vel som en del importerte skalldyr blir dyrere. Dette er sannsynligvis noe som konsumentene vil merke mer enn fiskerinæringen.

12. EU-medlemskap 3: Revisjon av frihandelsavtaler

EU-medlemskap vil bety at Norge blir fullt ut innlemmet i EUs handelsregime. Norges frihandelsavtaler gjennom EFTA vil dermed måtte sies opp, og til gjengjeld vil vi delta i EUs avtaler. EU har fler frihandelsavtaler enn Norge. Tabell 13 gir en sammenlikning av EUs og Norges/EFTAs handelsregimer.¹⁶

¹⁶ I tabellen skriver vi Norge istedenfor EFTA fordi noen av "små-avtalene" gjelder bare for Norge og ikke EFTA. De fleste av Norges frihandelsavtaler er imidlertid EFTA-avtaler. Tabellen ble laget i 2006 og Bulgaria og Romanias EU-medlemskap fra 2007 er derfor ikke tatt hensyn til. Dette vil redusere den første gruppen i tabellen fra 18 til 16 land mens EU-25 blir til EU-27.

Tabell 13: En sammenlikning av EUs og Norges handelsregimer i 2006 med vekt på frihandelsavtaler				
Kategori	An-tall	Fiske-eksport 2004 (mill. NOK)	Andel av Norges fiske-eksport	Land omfattet
Både EU og Norge har frihandelsavtaler	18	837	3.08	Sveits, Tyrkia, Israel, Island, Romania, Mexico, Sør-Afrika, Færøyene, Chile, Kroatia, Bulgaria, Marokko, Jordan, Libanon, Tunisia, Liechtenstein, Makedonia, Vestbredden/ Gaza.
Bare Norge har frihandelsavtale	6	282	1.04	Singapore, Sør-Korea, Botswana, Namibia, Lesotho, Swaziland
Bare EU har frihandelsavtale	8	16	0.06	Egypt, Syria, Andorra, Kanaløyene, Algerie, Isle of Man, Monaco, San Marino
ACP unntatt SACU	74	394	1.45	De største markeder for norsk fiskeeksport: Dominikanske Republikk, Nigeria, Jamaica
EU-25	25	16516	60.74	
Andre	101	9147	33.64	De største markeder for norsk fiskeeksport: Japan, Russland, USA, Kina, Ukraina, Brasil, Hongkong, Taiwan, Canada, Hviterussland, Thailand
Sum	232	27193	100	

Hele 94% av eksporten dekkes av EU-25 og "Andre". Gruppene der EU og Norge (via EFTA) har frihandelsavtaler omfatter dermed bare 5-6% av eksporten. Tabellen viser at:

- For 18 land har både EU og Norge frihandelsavtaler. For disse er det imidlertid viktig å presisere at det i EUs avtaler ofte ikke er full frihandel med fisk, slik tilfellet er i EFTA-avtalene. Som påvist i figur 5, hadde EU i 2003 høy toll for *import* av fisk i en del frihandelsavtaler. Vi har her ikke studert forholdene for eksporten i disse avtalene, så vi kan ikke si om det er tilfeller der EUs handelspartnere har reservert seg mot frihandel med fisk. Sannsynligvis er det få slike tilfeller, men en nærmere studie trengs for å slå fast om dette er tilfelle.
- Norge kan miste frihandelsavtaler med 6 land som følge av EU-medlemskap. De viktigste av disse er Singapore og Sør-Korea. Singapore har imidlertid lav MFN-toll for fisk. Sør-Korea, derimot, har toll for fisk på i gjennomsnitt 11%, og denne kan bli gjeninnført.
- EU har frihandelsavtaler med 8 land som ikke dekkes av EFTAs avtalenettverk. De fleste av disse er imidlertid nokså små land, og disse landene står til sammen for bare 0.06% av eksporten. EFTA forhandler for øvrig med Egypt om en avtale, og forhandlingene forventes sluttført om ikke lenge.

- ACP omfatter mange land og noen av disse er markeder av betydning for Norge. Her forhandler EU for tiden om de såkalte EPA-avtalene (Economic Partnership Agreements). Mens EUs tidligere regime overfor disse landene har vært basert på ensidige tollreduksjoner fra EU, har EU nå krevet at det skal være et element av gjensidighet. Forhandlingene pågår, og det gjenstår å se om ACP-landene vil godta dette. Potensdielt kan imidlertid EU-medlemskap gi bedre markedsadgang i ACP-området. EU har dessuten byttet markedsadgang i EU mot fangstkvoter i en del ACP-land, og dette kan berøre norske fiskerier ved EU-medlemskap.¹⁷

Mens konsekvensene av nytt frihandelsavtalemønster er begrensede ut fra dagens regime, har EFTA signalisert at de ønsker å forhandle nye frihandelsavtaler. Land som Japan, Russland, Kina, Thailand, Canada, Indonesia og India er på listen. EU på sin side forhandler med Mercosur (Brasil, Argentina, Uruguay, Paraguay). Et spørsmål er om EU vil følge en mer forsiktig strategi enn det EFTA for øyeblikket tar sikte på. Her er det viktig at EU fra 2006 har annonsert en mer proaktiv frihandelspolitikk, inkludert overfor Asia. EUs handelspolitikk er imidlertid et resultat av mange kryssende interesser og alt i alt må vi anta at EU vil føre en litt mer forsiktig frihandelspolitikk enn det EFTA gjør for øyeblikket. På den annen side har EU langt større forhandlingstvingde enn EFTA, og er en stor handelspartner som flere land kan være interesserte i å inngå avtale med. I noen tilfeller har EU vært ”murbrekker” også for EFTAs avtaler.

Vi foretar her ingen ytterligere beregning av konsekvensene av endring i frihandelsavtalene. Dette ville fordre en analyse også av forskjeller i innholdet i avtalene. I noen EU-avtaler kan det være at det ikke er full frihandel på fisk. Det er imidlertid utenfor rammene av denne studien å analysere dette i detalj. Vi nøyer oss derfor med denne tentative vurdering.

13. Konkluderende merknad

Vår analyse viser at EU-medlemskap er en langt mer effektiv metode enn WTO for å bedre markedsadgangen for norsk fisk i EU. I rapporten har vi også vist at tollkvotene etter EØS-utvidelsen i 2004 betyr at tollene for eksport av pelagisk fisk til EU er redusert betydelig. Dette begrenser også effekten av WTO-liberalisering. Slik liberalisering vil likevel ha en klart positiv effekt for sjømateksperten. Ved EU-medlemskap vil alle handelspolitiske forbedringer ha en større etterspørselseffekt fordi endringer er eksklusiv for Norge.

Som nevnt innledningsvis omfatter både WTO og EU-medlemskap flere problemstillinger enn toll, som vi her ikke drøfter. Ved EU-medlemskap vil Norge også bli kvitt antidumpingsaker. EU-medlemskap omfatter også spørsmål om investeringer, konkurransepolitikk og ressursadgang som ikke er tatt opp her. WTO-forhandlingene omhandler likeledes flere aspekter enn toll, og WTO er viktig for å sikre forutsigbare rammer for handelen selv om gevinstene ved tollnedtrapping i EU på kort sikt skulle begrenses.

Vår analyse har tatt utgangspunkt i EUs handelsregime slik det er i dag. Utviklingen det siste tiåret har vist at EUs handelsregime er i stadig endring ved at nye leverandører får stadig bedre betingelser. ”Preferanse-erosjon” er derfor

¹⁷ For en drøfting av slikt ”kvotebytte” i ACP, se OECD (2006).

noe som inntreffer uansett, og ikke bare dersom vi får en WTO-avtale. Som nevnt har EU fra 2006 signalisert en mer proaktiv politikk for å inngå frihandelsavtaler. Dette kan bety at viktige konkurrentland får bedre tilgang til EU-markedet, på linje med det som nå skjer for Chile (der EUs toll fjernes fram mot 2013). For fiskerinæringen det dermed viktig å se handelspolitikken i et slikt dynamisk perspektiv: bedringer i markedsadgang er viktig også for å holde tritt med utviklingen.

Referanser

- EU Commission, 2005, Commission regulation (EC) No 1719/2005 of 27 October 2005 amending Annex I to Council Regulation (EEC) No 2658/87 on the tariff and statistical nomenclature and on the Common Customs Tariff, *Official Journal of the European Communities* 28.10.2005, L286.
- Francois, J., B. Hoekman and M. Manchin (2005) "Preference Erosion and Multilateral Trade Liberalization" CEPR Discussion paper No. 5153.
- Melchior, A., 2002, EUs østutvidelse og handelsvilkårene for norsk fiskeeksport, NUPI-notat nr. 639.
- Fiskeridepartementet, 2003, Fiskeriløsningen ved EØS-utvidelsen, Pressemelding nr. 37/2003, 10.6.2003.
- Morath, T. og I. Sheldon, 1999, The Economics of Modelling Tariff-Rate Quotas, Penn State University, se <http://trade.aers.psu.edu/documentation.cfm>
- Melchior, A., 2003a, Ikke en tollsats å gi: EU og norsk fiskerinæring, *Horisont* 3/2003:128-139. Kilde for figur
- Melchior, A., 2003b, Virkninger for norsk sjømateksport av tollnedtrapping i WTO. Notat utarbeidet for EFF, januar 2003.
- Melchior, A., 2004, EFTAs frihandelsavtaler – betydning for Norge, NUPI-notat 658.
- Melchior, A., 2005, GSP in the "spaghetti bowl" of trade preferences, NUPI Paper No. 683.
- Melchior, A., 2006a, WTO-forhandlingene om markedsadgang for industrivarer og fisk (NAMA), NUPI-notat nr. 698.
- Melchior, A., 2006b, Tariffs in World Seafood Trade, FAO Fisheries Circular No. 1016.
- Norges fiskerihøgskole, 2006, EUs tollregime for norsk sjømat og hvordan en ny WTO-avtale kan påvirke norsk tollpreferanse, Notat mars 2006, Universitetet i Tromsø.
- OECD, 2006, Perspectives on fisheries access agreements: Developing country view, Document COM/AGR/DCD/PCDF(2006)2.
- Wiig, H., 2002, Virkninger for norsk fiskerinæring av en ny forhandlingsrunde i WTO. Simulerte reduksjoner i handelsrestriksjoner i den internasjonale likevektsmodellen GTAP. NUPI-notat 638/ 2002.

Appendiks A: EUs import og tollregime for de ti største varer i Norges sjømateksport til EU

Tabellene viser EUs import i 2005 fra alle leverandører for disse varer. Videre vises, for alle disse, hvilken toll som gjaldt, og hva slags tollregime de var under. Forkortelsene som er benyttet for ulike tollregimer, er:

- MFN = ordinær toll (også gjengitt øverst i tabellen)
- FTA = frihandelsavtaler, dette betyr i noen sammenhenger null toll men dette gjelder ikke alltid, dette framgår ved å sammenlikne med MFN-tollen
- GSP = EUs generelle tollpreferanser for utviklingsland
- EBA = Everything but arms, EUs tollpreferanser for de minst utviklede land, disse har alltid null toll for fisk
- ACP = EUs preferanser for ACP-landene (disse har null toll for fisk)
- OCT = Overseas Countries and Territories (disse har alltid null toll for fisk).

Importverdiene er oppgitt i mill. EUR. Kursen mot norske kroner var i 2005 8.0073 i gjennomsnitt.

Det er oppgitt klassifisering på 8-sifret nivå i EUs system. Merk at flere av varene er oppdelt i mer detaljerte koder på 10- eller 12-sifret nivå i EUs system. Tollen er imidlertid så langt vi kan se lik for de ulike undergruppene. Det fins imidlertid tollkvoter som gjelder bare enkelte av undergruppene.

Datakilder:

- Importdata fra Eurostat, databasen COMEXT, se <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
- Tolldata fra TARIC, http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds/en/tarhome.htm
- Valutakurs fra Norges Bank.

Produkt:	Fersk rund laks				
Klassifisering EU (HS 8-sifret)	3021200				
Ordinær toll:	2%				
EU 25' s import fordelt på medlemmer og andre					
			Tonn	Mill. EUR	Andel
EU 25: Ikke-medlemmer			324474.2	1386.3	63.7
EU 25: Medlemmer			217625.3	790.2	36.3
Total			542097.8	2176.5	100.0
Import fra ulike land					
	Regime	Toll (%)	Tonn	Mill. EUR	Andel
Norge	FTA	2	312063	1346.6	61.9
Sverige	EU	0	88796	317.0	14.6
Danmark	EU	0	75824	269.2	12.4
Storbritannia	EU	0	24951	93.0	4.3
Tyskland	EU	0	13650	50.6	2.3
Færøyene	FTA	0	8977	28.0	1.3
Irland	EU	0	4028	17.7	0.8
Italia	EU	0	3034	12.6	0.6
Island	FTA	2	3106	10.1	0.5
Spania	EU	0	2003	7.8	0.4
Frankrike	EU	0	1595	6.5	0.3
Nederland	EU	0	1471	6.5	0.3
Belgia	EU	0	797	3.1	0.1
Polen	EU	0	295	1.5	0.1
Litauen	EU	0	317	1.4	0.1
Latvia	EU	0	315	1.1	0.1
Canada	MFN	2	212	1.0	0.0
Finland	EU	0	124	0.4	0.0
Tsjekkia	EU	0	100	0.4	0.0
USA	MFN	2	65	0.4	0.0
Portugal	EU	0	104	0.4	0.0
Slovenia	EU	0	86	0.3	0.0
Luxemburg	EU	0	59	0.2	0.0
Chile	FTA	0	42	0.2	0.0
Hellas	EU	0	29	0.1	0.0
Estland	EU	0	43	0.1	0.0
Australia	MFN	2	8	0.0	0.0
Ungarn	EU	0	3	0.0	0.0
Østerrike	EU	0		0.0	0.0
Ny Caledonia	OCT	0	1	0.0	0.0
Tyrkia	FTA	0	0	0.0	0.0
Oman	GSP	0	0	0.0	0.0

Produkt:		Fersk hel torsk			
Klassifisering EU (HS 8-sifret)		3025010			
Ordinær toll:		12%			
EU 25' s import fordelt på medlemmer og andre					
			Tonn	Mill. EUR	Andel
EU 25: Ikke-medlemmer			36916	114.9	42.7
EU 25: Medlemmer			43745	154.2	57.3
Total			80661	269.1	100.0
Import fra ulike land					
	Regime	Toll (%)	Tonn	Mill. EUR	Andel
Danmark	EU	0	18599	77.6	28.9
Norge	FTA	0	20461	72.2	26.8
Island	FTA	0	8809	25.7	9.5
Tyskland	EU	0	7515	21.2	7.9
Sverige	EU	0	6867	20.2	7.5
Færøyene	FTA	0	5824	14.4	5.4
Nederland	EU	0	3770	12.6	4.7
Belgia	EU	0	1348	5.1	1.9
Spania	EU	0	668	3.8	1.4
Polen	EU	0	1252	3.6	1.3
Storbritannia	EU	0	1039	3.2	1.2
Russland	GSP	8.5	1790	2.5	0.9
Latvia	EU	0	1258	2.0	0.8
Frankrike	EU	0	320	1.7	0.6
Portugal	EU	0	192	0.9	0.3
Irland	EU	0	327	0.8	0.3
Italia	EU	0	70	0.4	0.2
Finland	EU	0	162	0.3	0.1
Litauen	EU	0	193	0.3	0.1
Estland	EU	0	135	0.2	0.1
Østerrike	EU	0	15	0.1	0.0
Grønland	FTA	0	32	0.1	0.0
Uspes. EU	EU	0	11	0.0	0.0
Hellas	EU	0	5	0.0	0.0
Luxemburg	EU	0	1	0.0	0.0
Ungarn	EU	0	0	0.0	0.0
Nepal	EBA	0	1	0.0	0.0
Slovenia	EU	0	0	0.0	0.0
Uspes. extra-EU	?		0	0.0	0.0
Tsjekkia	EU	0	0	0.0	0.0

Produkt:		Filét av oppdrettslaks, fersk			
Klassifisering EU (HS 8-sifret)		3041013			
Ordinær toll:		2%			
EU 25' s import fordelt på medlemmer og andre					
			Tonn	Mill. EUR	Andel
EU 25: Ikke-medlemmer			24468	132.3	46.3
EU 25: Medlemmer			26606	153.7	53.7
Total			51074	286.0	100.0
Import fra ulike land					
	Regime	Toll (%)	Tonn	Mill. EUR	Andel
Norge	FTA	2	23219	126.0	44.1
Danmark	EU	0	8983	49.9	17.5
Sverige	EU	0	7283	38.7	13.5
Storbritannia	EU	0	3206	21.5	7.5
Frankrike	EU	0	2283	16.3	5.7
Belgia	EU	0	1554	10.0	3.5
Nederland	EU	0	1066	6.5	2.3
Tyskland	EU	0	720	3.9	1.4
Chile	FTA	0	597	2.6	0.9
USA	MFN	2	388	2.3	0.8
Polen	EU	0	368	2.2	0.8
Irland	EU	0	340	2.0	0.7
Estland	EU	0	169	0.9	0.3
Canada	MFN	2	117	0.6	0.2
Tsjekkia	EU	0	145	0.4	0.1
Finland	EU	0	96	0.4	0.1
Færøyene	FTA	0	54	0.4	0.1
Italia	EU	0	259	0.3	0.1
Spania	EU	0	65	0.3	0.1
Kina	GSP	2	76	0.2	0.1
Hellas	EU	0	19	0.2	0.1
Vietnam	GSP	2	11	0.1	0.0
Luxemburg	EU	0	21	0.1	0.0
Latvia	EU	0	10	0.1	0.0
Portugal	EU	0	12	0.0	0.0
Island	FTA	2	4	0.0	0.0
Østerrike	EU	0	5	0.0	0.0
Slovenia	EU	2	2	0.0	0.0
Kypros	EU	0	1	0.0	0.0
Vatikanstaten	FTA	0	1	0.0	0.0
Jemen	EBA	0	0	0.0	0.0
Litauen	EU	0	0	0.0	0.0
Sveits	FTA	2	0	0.0	0.0

Produkt:	Filét av oppdrettslaks, fryst				
Klassifisering EU (HS 8-sifret)	3042013				
Ordinær toll:	2%				
EU 25' s import fordelt på medlemmer og andre					
			Tonn	Mill. EUR	Andel
EU 25: Ikke-medlemmer			75302	338.4	71.7
EU 25: Medlemmer			27448	133.5	28.3
Total			102750	471.9	100.0
Import fra ulike land					
	Regime	Toll (%)	Tonn	Mill. EUR	Andel
Chile	FTA	0	41314	183.0	38.8
Norge	FTA	2	8812	60.5	12.8
Kina	GSP	0	16657	52.5	11.1
Danmark	EU	0	10687	48.7	10.3
Tyskland	EU	0	6624	33.1	7.0
Færøyene	FTA	0	3245	20.9	4.4
Sverige	EU	0	2189	14.6	3.1
Nederland	EU	0	2969	13.0	2.8
USA	MFN	2	3235	11.5	2.4
Frankrike	EU	0	1263	6.3	1.3
Thailand	GSP	0	1018	5.5	1.2
Polen	EU	0	633	4.0	0.8
Estland	EU	0	645	3.7	0.8
Storbritannia	EU	0	935	3.5	0.7
Belgia	EU	0	707	3.4	0.7
Canada	MFN	2	557	2.3	0.5
Spania	EU	0	527	1.9	0.4
Island	FTA	2	284	1.5	0.3
Vietnam	GSP	0	81	0.3	0.1
Luxemburg	EU	0	44	0.3	0.1
Italia	EU	0	27	0.2	0.0
Litauen	EU	0	66	0.2	0.0
Bulgaria	FTA	0	43	0.2	0.0
Irland	EU	0	30	0.2	0.0
Hellas	EU	0	25	0.1	0.0
Uruguay	GSP	0	22	0.1	0.0
Tsjekkia	EU	0	27	0.1	0.0
Russland	GSP	0	14	0.1	0.0
Østerrike	EU	0	9	0.1	0.0
Latvia	EU	0	13	0.0	0.0
Korea	MFN	2	1	0.0	0.0
Finland	EU	0	14	0.0	0.0
Sveits	FTA	2	11	0.0	0.0
Ungarn	EU	0	3	0.0	0.0
Taiwan	MFN	0	8	0.0	0.0
Portugal	EU	0	0	0.0	0.0
Japan	MFN	2	0	0.0	0.0
Kuwait	GSP	0	0	0.0	0.0
Slovakia	EU	0	10	0.0	0.0

Produkt:		Fryst filét av torsk			
Klassifisering EU (HS 8-sifret)		3042029			
Ordinær toll:		7.5%			
EU 25' s import fordelt på medlemmer og andre					
			Tonn	Mill. EUR	Andel
EU 25: Ikke-medlemmer			104767	469.3	63.5
EU 25: Medlemmer			56912	269.4	36.5
Total			161679	738.7	100.0
Import fra ulike land					
	Regime	Toll (%)	Tonn	Mill. EUR	Andel
Island	FTA	2.2	32063	159.2	21.6
Kina	GSP	2.6	34161	128.6	17.4
Danmark	EU	0	24477	118.1	16.0
Norge	FTA	2.2	15919	83.7	11.3
Russland	GSP	2.6	14832	62.0	8.4
Nederland	EU	0	8183	32.3	4.4
Tyskland	EU	0	5316	26.6	3.6
Færøyene	FTA	0	4867	23.6	3.2
Storbritannia	EU	0	4601	23.1	3.1
Polen	EU	0	4312	20.1	2.7
Sverige	EU	0	2440	17.1	2.3
Spania	EU	0	3953	15.7	2.1
Grønland	FTA	0	1403	4.5	0.6
Belgia	EU	0	605	3.5	0.5
Portugal	EU	0	989	3.4	0.5
Canada	MFN	7.5	542	3.0	0.4
Litauen	EU	0	507	2.7	0.4
Frankrike	EU	0	499	2.6	0.3
St. Pierre et Miquelon	OCT	0	551	2.5	0.3
Latvia	EU	0	485	1.9	0.3
Thailand	GSP	2.6	222	1.5	0.2
Irland	EU	0	220	1.0	0.1
Italia	EU	0	156	0.7	0.1
Estland	EU	0	111	0.5	0.1
New Zealand	MFN	7.5	91	0.2	0.0
USA	MFN	7.5	63	0.2	0.0
Uruguay	GSP	2.6	40	0.2	0.0
Luxemburg	EU	0	35	0.1	0.0
Østerrike	EU	0	10	0.0	0.0
Vietnam	GSP	2.6	6	0.0	0.0
Hellas	EU	0	6	0.0	0.0
Indonesia	GSP	2.6	1	0.0	0.0
Iran	GSP	2.6	1	0.0	0.0
Argentina	GSP	2.6	3	0.0	0.0
Singapore	MFN	7.5	0	0.0	0.0
Japan	MFN	7.5	0	0.0	0.0
Tsjekkia	EU	0	4	0.0	0.0
Slovakia	EU	0	3	0.0	0.0

Produkt:		Fryst filét av torsk			
Klassifisering EU (HS 8-sifret)		3042029			
Ordinær toll:		7.5%			
Tunisia	FTA	0	1	0.0	0.0
Sentralaf. Rep.	EBA/ACP	0	0	0.0	0.0
Marokko	FTA	0	0	0.0	0.0
Finland	EU	0	0	0.0	0.0
Malta	EU	0	2	0.0	0.0
Slovenia	EU	0	0	0.0	0.0
India	GSP	2.6	0	0.0	0.0
Hongkong	MFN	7.5	0	0.0	0.0
Kenya	ACP	0	0	0.0	0.0
Ungarn	EU	0	0	0.0	0.0

Produkt:		Fryst filét av sild			
Klassifisering EU (HS 8-sifret)		342075			
Ordinær toll:		15%			
EU 25' s import fordelt på medlemmer og andre					
			Tonn	Mill. EUR	Andel
EU 25: Ikke-medlemmer			39792	55.3	65.4
EU 25: Medlemmer			18516	29.2	34.6
Total			58309	84.5	100.0
Import fra ulike land					
	Regime	Toll (%)	Tonn	Mill. EUR	Andel
Norge	FTA	3	29347	42.0	49.8
Island	FTA	0	10332	13.1	15.5
Danmark	EU	0	7342	10.1	11.9
Nederland	EU	0	2474	7.6	9.1
Sverige	EU	0	2113	3.2	3.7
Storbritannia	EU	0	2529	3.0	3.6
Tyskland	EU	0	1907	2.7	3.2
Irland	EU	0	1516	1.6	1.9
Polen	EU	0	422	0.6	0.7
Tsjekkia	EU	0	117	0.1	0.2
Færøyene	FTA	0	91	0.1	0.1
Belgia	EU	0	13	0.1	0.1
Latvia	EU	0	29	0.0	0.0
Litauen	EU	0	21	0.0	0.0
Tyrkia	FTA	0	22	0.0	0.0
Frankrike	EU	0	10	0.0	0.0
Spania	EU	0	5	0.0	0.0
Slovakia	EU	0	12	0.0	0.0
Finland	EU	0	3	0.0	0.0
Hellas	EU	0	1	0.0	0.0
Uspes. EU	EU	0	3	0.0	0.0
Østerrike	EU	0	0	0.0	0.0

Produkt:		Tørrfisk av torsk			
Klassifisering EU (HS 8-sifret)		3055110			
Ordinær toll:		13%			
EU 25' s import fordelt på medlemmer og andre					
			Tonn	Mill. EUR	Andel
EU 25: Ikke-medlemmer			3406	56.2	54.2
EU 25: Medlemmer			2978	47.4	45.8
Total			6384	103.6	100.0
Import fra ulike land					
	Regime	Toll (%)	Tonn	Mill. EUR	Andel
Norge	FTA	0	3375	56.0	54.0
Sverige	EU	0	1458	25.0	24.2
Danmark	EU	0	1392	21.5	20.7
Portugal	EU	0	59	0.3	0.3
Nederland	EU	0	30	0.2	0.2
Italia	EU	0	12	0.2	0.2
Russland	GSP	9.5	23	0.1	0.1
Tyskland	EU	0	7	0.1	0.1
Frankrike	EU	0	8	0.1	0.1
Spania	EU	0	10	0.0	0.0
Malaysia	GSP	9.5	6	0.0	0.0
Estland	EU	0	2	0.0	0.0
Færøyene	FTA	0	1	0.0	0.0
Grønland	FTA	0	2	0.0	0.0
Island	FTA	0	0	0.0	0.0
Hellas	EU	0	0	0.0	0.0
Østerrike	EU	0	0	0.0	0.0
Latvia	EU	0	0	0.0	0.0
Belgia	EU	0	0	0.0	0.0
Storbritannia	EU	0	0	0.0	0.0
Litauen	EU	0	0	0.0	0.0

Produkt:	Klippfisk av torsk				
Klassifisering EU (HS 8-sifret)	3055190				
Ordinær toll:	13%				
EU 25' s import fordelt på medlemmer og andre					
			Tonn	Mill. EUR	Andel
EU 25: Ikke-medlemmer			26673	165.8	59.5
EU 25: Medlemmer			18896	113.0	40.5
Total			45569	278.8	100.0
Import fra ulike land					
	Regime	Toll (%)	Tonn	Mill. EUR	Andel
Norge	FTA	3.9	23288	147.7	53.0
Sverige	EU	0	7970	52.0	18.7
Danmark	EU	0	4373	25.7	9.2
Spania	EU	0	2341	13.0	4.7
Russland	GSP	9.5	2189	12.2	4.4
Portugal	EU	0	1516	8.7	3.1
Tyskland	EU	0	830	4.8	1.7
Nederland	EU	0	1044	4.7	1.7
Canada	MFN	13	364	3.2	1.1
Kina	GSP	9.5	808	2.6	0.9
Italia	EU	0	471	2.4	0.8
Frankrike	EU	0	132	0.9	0.3
Belgia	EU	0	106	0.6	0.2
Storbritannia	EU	0	112	0.3	0.1
Venezuela	GSP	0	11	0.1	0.0
New Zealand	MFN	13	10	0.0	0.0
Senegal	EBA/ACP	0	3	0.0	0.0
Irland	EU	0	1	0.0	0.0
Latvia	EU	0	1	0.0	0.0
Island	FTA	3.9	0	0.0	0.0
Hellas	EU	0	0	0.0	0.0
Polen	EU	0	0	0.0	0.0
Estland	EU	0	1	0.0	0.0
Singapore	MFN	13	0	0.0	0.0
Færøyene	FTA	0	0	0.0	0.0
Luxemburg	EU	0	0	0.0	0.0
Tsjekkia	EU	0	0	0.0	0.0

Produkt:	Salt torsk				
Klassifisering EU (HS 8-sifret)	3056200				
Ordinær toll:	13%				
EU 25' s import fordelt på medlemmer og andre					
			Tonn	Mill. EUR	Andel
EU 25: Ikke-medlemmer			67318	328.4	58.6
EU 25: Medlemmer			45766	231.6	41.4
Total			113084	560.0	100.0
Import fra ulike land					
	Regime	Toll (%)	Tonn	Mill. EUR	Andel
Island	FTA	0	30816	161.4	28.8
Norge	FTA	0	20592	97.0	17.3
Nederland	EU	0	16686	87.9	15.7
Danmark	EU	0	14935	75.0	13.4
Sverige	EU	0	6699	31.7	5.7
Færøyene	FTA	0	5410	29.7	5.3
Spania	EU	0	4562	24.7	4.4
Russland	GSP	9.5	4223	17.0	3.0
Canada	MFN	13	2155	10.4	1.9
USA	MFN	13	2965	8.6	1.5
Portugal	EU	0	1096	4.9	0.9
Frankrike	EU	0	703	3.8	0.7
Kina	GSP	9.5	915	3.5	0.6
Kypros	EU	0	358	1.5	0.3
Storbritannia	EU	0	414	0.8	0.1
Tyskland	EU	0	136	0.7	0.1
St. Pierre et Miquelon	OCT	0	112	0.5	0.1
Belgia	EU	0	65	0.4	0.1
Grønland	FTA	0	126	0.3	0.1
Irland	EU	0	34	0.2	0.0
Tsjekkia	EU	0	77	0.1	0.0
Lesotho	EBA/ACP	0	4	0.0	0.0
Hellas	EU	0	1	0.0	0.0
Luxemburg	EU	0	0	0.0	0.0
New Zealand	MFN	13	1	0.0	0.0
Italia	EU	0	0	0.0	0.0

Produkt:	Reker, pillede				
Klassifisering EU (HS 8-sifret)	16052010				
Ordinær toll:	20%				
EU 25' s import fordelt på medlemmer og andre					
			Tonn	Mill. EUR	Andel
EU 25: Ikke-medlemmer			39544	182.3	51.2
EU 25: Medlemmer			25572	173.8	48.8
Total			65116	356.1	100.0
Import fra ulike land					
	Regime	Toll (%)	Tonn	Mill. EUR	Andel
Nederland	EU	0	7348	74.2	20.8
Danmark	EU	0	10281	59.4	16.7
Grønland	FTA	0	12490	56.3	15.8
Norge	FTA	7.5	10176	46.8	13.2
Island	FTA	0	6725	35.0	9.8
Canada	MFN	20	4703	20.4	5.7
Belgia	EU	0	2721	12.6	3.5
Frankrike	EU	0	1614	11.6	3.2
Thailand	GSP	7	2389	9.7	2.7
Tyskland	EU	0	2214	6.8	1.9
Vietnam	GSP	7	930	3.9	1.1
Sverige	EU	0	459	3.5	1.0
Malaysia	GSP	7	741	3.3	0.9
Storbritannia	EU	0	530	3.1	0.9
Indonesia	GSP	7	397	2.0	0.6
Færøyene	FTA	20	155	1.7	0.5
India	GSP	7	294	1.2	0.3
Polen	EU	0	151	1.1	0.3
USA	MFN	20	74	0.5	0.1
Spania	EU	0	97	0.5	0.1
Bangladesh	EBA	0	122	0.5	0.1
Hviterussland	GSP	7	213	0.5	0.1
Irland	EU	0	60	0.4	0.1
Italia	EU	0	32	0.3	0.1
Kina	GSP	7	86	0.3	0.1
Østerrike	EU	0	14	0.2	0.0
Luxemburg	EU	0	23	0.1	0.0
Ecuador	GSP	0	22	0.1	0.0
Japan	MFN	20	8	0.1	0.0
Singapore	MFN	20	11	0.0	0.0
Uspes. EU	EU	0	8	0.0	0.0
Portugal	EU	0	4	0.0	0.0
Latvia	EU	0	4	0.0	0.0
Estland	EU	0	3	0.0	0.0
Filippinene	GSP	7	4	0.0	0.0
Finland	EU	0	1	0.0	0.0
Tyrkia	FTA	0	0	0.0	0.0
Litauen	EU	0	1	0.0	0.0

Produkt:	Reker, pillede				
Klassifisering EU (HS 8-sifret)	16052010				
Ordinær toll:	20%				
Marokko	FTA	0	4	0.0	0.0
Tsjekkia	EU	0	10	0.0	0.0
Hellas	EU	0	0	0.0	0.0

Appendiks B: Hovedtall for Norges tollfrie kvoter i EU

TARIC kvote-nummer	Forkortet beskrivelse (se Appendiks D for komplett definisjon)	Gruppe	EU's import fra Norge 2005		Toll-kvote Tonn	Kvotepriode	Kvotenyttelse %				Tollnivå	
			Tonn	Mill. EUR			2004	2005	24.7.2006	Brukt i toll-kalkyle	MFN	Norge
90701	Fiskeolje	Industriell	22918	23788	1000	Kalenderår	0	2	0	2	7.3	7.3
90731	Lever, rogn	Industriell	2242	6897	1900	Kalenderår	6	11	6	11	11.0	6.9
90747	Fiskemel etc.	Industriell	54172	34967	28000	Kalenderår	0	0	0	0	0.0	0.0
90775	Tran	Industriell	1295	2411	103	Kalenderår	99	100	100	100	3.8	3.8
90776	Fiskeolje solid	Industriell	322	373	384	Kalenderår	41	83	17	83	10.9	10.9
90703	Klippfisk	Hvitfisk	23288	147717	13250	Kalenderår	86	96	7	96	13.0	3.9
90711	Div. bearbeidd fisk	Hvitfisk	1751	6081	400	Kalenderår	0	0	0	0	15.9	5.1
90720	Lange	Hvitfisk	587	1298	370	Kalenderår	100	100	100	100	7.5	2.2
90721	Div fangstfisk	Hvitfisk	6302	24895	250	Kalenderår	100	100	100	100	13.8	4.6
90722	Torskekjøtt etc.	Hvitfisk	2238	2967	500	Kalenderår	100	100	100	100	7.5	2.3
90726	Div fangst	Hvitfisk	3405	7370	130	Kalenderår	100	100	100	100	7.5	2.2
90728	Div. filet	Hvitfisk	3486	14101	180	Kalenderår	100	100	86	100	18.0	4.4
90730	Fryst torskefilet	Hvitfisk	32522	129120	9000	Kalenderår	100	100	100	100	9.5	0.9
90733	Røykt fisk unntatt laks	Hvitfisk	226	1341	140	Kalenderår	100	100	34	100	13.8	7.0
90734	Div. salt fisk	Hvitfisk	1440	3173	250	Kalenderår	100	100	100	100	12.0	3.6
90743	Div bearb hvifisk etc	Hvitfisk	1745	6049	5500	Kalenderår	32	31	19	31	18.5	6.1
90715	Ørret	Laks	988	3752	500	Kalenderår	100	100	100	100	11.4	3.4
90716	Laks	Laks	312063	1346579	6100	Kalenderår	100	100	100	100	2.0	2.0
90717	Laks	Laks	2778	10500	580	Kalenderår	100	100	100	100	2.0	2.0
90718	Laksefilet	Laks	32032	186481	610	Kalenderår	100	100	100	100	2.0	2.0
90727	Filet annen ferskvannsfisk	Laks	28	318	110	Kalenderår	18	23	23	23	9.0	2.7
90732	Røkt laks	Laks	964	10031	450	Kalenderår	100	100	76	100	13.0	13.0

TARIC kvote-nummer	Forkortet beskrivelse (se Appendiks D for komplett definisjon)	Gruppe	EU's import fra Norge 2005		Toll-kvote Tonn	Kvote-periode	Kvoteutnyttelse %				Tollnivå	
			Tonn	Mill. EUR			2004	2005	24.7.2006	Brukt i toll-kalkyle	MFN	Norge
90739	Laks bearb.	Laks	792	6275	170	Kalenderår	100	100	100	100	5.5	5.5
90744	Tilberedt laks	Laks	4	30	300	Kalenderår	19	1	2	1	5.5	5.5
90719	Lodde etc.	Pelagisk	79	473	670	Kalenderår	16	11	13	11	8.5	2.6
90723	Sild til bearb. (fersk/fryst)	Pelagisk	81103	43476	800	16.6.-14.2.	100	100	100	100	10.0	10.0
90724	Makrell	Pelagisk	1185	2482	260	16.6.-14.2.	100	100	64	100	13.3	13.3
90725	Makrell til bearb	Pelagisk	4567	6236	100	16.6.-14.2.	100	100	30	100	13.3	13.3
90729	Sildelapper	Pelagisk	556	1023	130	Kalenderår	100	100	84	100	12.5	7.5
90735	Salt sild	Pelagisk	1570	1968	1440	Kalenderår	100	100	52	100	12.0	12.0
90740	Sild	Pelagisk	9663	17166	3000	Kalenderår	100	100	100	100	20.0	20.0
90741	Sardiner	Pelagisk	1	6	180	Kalenderår	0	0	0	0	12.5	3.7
90742	Kons. Makrell	Pelagisk	28	130	130	Kalenderår	12	19	17	19	25.0	25.0
90752	Sild til ind. (fryst)	Pelagisk	25423	22899	44000	Kalenderår		3	2	3	10.0	10.0
90752	Sild til ind.	Pelagisk	25423	22899	29615	1.5.-31.12.	1				10.0	10.0
90754	Makrell til ind.	Pelagisk	4567	6236	24800	Kalenderår	12				13.3	13.3
90756	Fryst sildefilet	Pelagisk	55524	71570	67000	Kalenderår	100	54	27	54	12.5	6.5
90756	Fryst sildefilet	Pelagisk	55524	71570	45096	1.5.-31.12.	23				12.5	6.5
90760	Makrell til ind.	Pelagisk	4567	6236	7500	1.1.-14.2.		100	33	100	13.3	13.3
90763	Makrell industri	Pelagisk	4567	6236	7500	16.6.-30.9.		100	0	100	13.3	13.3
90736	Reker og hummer	Skalldyr	1985	8827	950	Kalenderår	100	100	95	100	12.0	11.2
90737	Reker, kokt om bord	Skalldyr	2238	8513	800	Kalenderår	100	100	68	100	12.0	8.6
90738	Reker med skall, ferske	Skalldyr	2364	10035	900	Kalenderår	13	16	6	16	12.0	10.3
90745	Reker	Skalldyr	14175	67408	5500	Kalenderår	100	100	97	100	20.0	16.2
90746	Andre reker	Skalldyr	14175	67408	1000	Kalenderår	64	81	50	81	20.0	16.2
90748	Krabbe	Skalldyr	47	135	50	Kalenderår	100	100	39	100	8.0	6.1

TARIC kvote-nummer	Forkortet beskrivelse (se Appendix D for komplett definisjon)	Gruppe	EU's import fra Norge 2005		Toll-kvote Tonn	Kvoteperiode	Kvoteutnyttelse %				Tollnivå	
			Tonn	Mill. EUR			2004	2005	24.7.2006	Brukt i toll-kalkyle	MFN	Norge
90758	Reker	Skalldyr	10176	46846	2500	Kalenderår	100	0	26	0	5.5	5.5
90758	Reker	Skalldyr	10176	46846	1683	1.5.-31.12.	100				5.5	5.5
Noen andre ikke-bilaterale kvoter som er relevante (ikke komplett liste, det fins fler)												
90006	Sild (WTO-kvot)	Pelagisk	107746	1543878	34000	16.6.-14.2.	100	100	98	-		
92759	Fersk og fryst torsk til ind. (autonom, multilateral)	Hvitfisk	n.a.	n.a.	50000	Kalenderår	100	100	100	-	12/3	0
92765	Salt torsk (aut.)	Hvitfisk	20602	97025	10000	Kalenderår	55	51	21	Null toll	13.0	0.0

Appendiks C: Metode for simulering av etterspørselsendringer

Vi bruker en CES (Constant Elasticity of Substitution) etterspørselsfunksjon av typen

$$(C1) \quad x_{kj} = a_{kj} p_{kj}^{-\varepsilon} P_j^{\varepsilon-1} M_j$$

der

- x_{kj} =etterspørsel etter product j fra leverandør k (for eksempel Norge)
- a_{kj} = en "smaksparameter" som sier om konsumentene har særlige preferanser for x_{kj}
- p_{kj} =prisen på product x_{kj} inkludert toll
- ε = substitusjoneelastisiteten mellom leveranser fra to ulike leverandører
- P_j = prisindeks for produkt j
- M_j = samlet konsum (verdi) for product j.

Prisindeksen har formen

$$(C2) \quad P_j = \left[\sum_k a_{kj} p_{kj}^{1-\varepsilon} \right]^{\frac{1}{1-\varepsilon}}$$

Vi forenkler modellsimuleringen ved å anta at vektene a_{kj} er lik 1 for andre land enn Norge. For Norge kalibrerer vi (tilpasser a_{kj}) slik at (C1) er lik den faktiske import av det aktuelle produkt til EU i 2005. I beregningene bruker vi enhetsverdier for EUs import som data for c_{kj} , samt tolldata, for alle leverandører.

Vi betrakter nå to situasjoner 1 og 2 der tollene endres, mens andre forhold er konstante. Vi antar at det er perfekt konkurranse og at prisen er lik

$$(C3) \quad p_{kz} = c_{kj} * t_{kz}$$

det fotskriften z betegner de to ulike situasjonene 1 eller 2. Vi uttrykker tollene t som $(1+\text{tollsats}/100)$, for eksempel gir 10% toll $t=1.1$.

Forholdet mellom etterspørselen i periode 1 og 2 vil da være lik

$$(C4) \quad \frac{x_{kj2}}{x_{kj1}} = \left(\frac{t_{kj2}}{t_{kj1}} \right)^{-\varepsilon} \times \left(\frac{P_{j2}}{P_{j1}} \right)^{\varepsilon-1}$$

Forholdet er med andre ord en funksjon av tollendringen for leverandør k (her Norge) samt endringen i prisindeksen. Prisindeksen er en funksjon av alle priser og tollsats. Siden vi antar at kostnadene c_{kj} ikke endres,

blir endringen i prisindeksen en funksjon av endringene i toll. Disse endringene beregnes basert på en sveitsisk formel med $A=6$ (jfr. hovedtekst).

For å beregne ”preferanseerosjon” holder vi Norges toll konstant og antar at alle andre leverandører får endret toll i den grad de berøres av WTO. I simuleringene av EU-medlemskap antar vi at tollene for alle andre leverandører er konstant, mens Norges toll reduseres til null (hvis den ikke er null allerede).

I den funksjonsform som benyttes, er det en sammenheng at effekten på etterspørselen for en vare fra ett land ligger mellom substitusjonselastisiteten og priselastisiteten for varegruppen. Vi bruker notasjonen

- e_{kj} = etterspørselselastisitet for vare j fra land k (for eksempel norsk fersk laks)
- s_{kj} markedsandel for leverandør k or vare j (for eksempel Norges andel i EU-markedet for fersk laks).

I den funksjonsform vi har valgt, er etterspørselselastisitet for varegruppen (for eksempel fersk laks) per definisjon lik 1. Det er da en sammenheng at

$$e_{kj} = \varepsilon - s_{kj} * (\varepsilon - 1)$$

Vi ser da at hvis en leverandør har hele markedet, slik at $s_{ij}=1$, blir $e_{kj} = 1$. Hvis derimot markedsandelen nærmer seg null får vi $e_{kj} = \varepsilon$. Siden vi bruker etterspørselselastisitet lik 1 og $\varepsilon=5$ for alle varene, betyr det at etterspørselselastisiteten er mellom 1 og 5. For fersk laks, der Norge har en markedsandel på 62% i EU, blir den for eksempel lik 2.52. Vi snakker her om tallverdier; alle slike elastisiteter er normalt negative slik at lavere pris gir økt volum.

Publikasjoner fra NUPI

Internasjonal politikk kommer fire ganger i året, er fagfellevurdert og regnes som det fremste tidsskriftet i Norden på sitt område. Når store begivenheter endrer det internasjonale landskapet, når skillene mellom nasjonal og internasjonal politikk viskes gradvis ut eller når norsk utenrikspolitikk endres, ønsker Internasjonal politikk å være helt i front med å utforske denne utviklingen. Tidsskriftet publiserer fagartikler, debatt og essays både fra Norge og nabolandene.

Abonnement: NOK 360 | abonnement utenfor Norden: NOK 480 | løssalg: NOK 115 porto/postal charge

Nordisk Øst-forum kommer fire ganger i året og er det ledende skandinaviskspråk-lige tidsskriftet på sitt felt. Tidsskriftets ambisjon er å dekke politisk og samfunnsmessig utvikling i en region i stadig rask endring – Sentral- og Øst-Europa og det postsovjetiske området. Tidsskriftet opererer med fagfellevurdering og publiserer fagartikler, essays og bokomtaler.

Abonnement studenter: NOK 285 | abonnement privatpersoner: NOK 350 | institusjoner: NOK 470
enkelthefter: NOK 115 porto/postal charge

Hvor hender det? er artikkelserien som – i konsentrert og forenklet form – gir deg økt innsikt i internasjonale spørsmål. I mange sammenhenger har vi behov for kortfattet framstilling av konflikter og samarbeid, prosesser, utfordringer og utviklingstrekk i det internasjonale samfunnet. HHD fyller dette behovet. HHD finner du også på Internett – nær 150 artikler fra tidligere årganger, men aldri inneværende årgang.

Gruppeabonnement (10 eller flere): NOK 80/ab. | enkeltabonnement: NOK 280 | enkeltabonnement utenfor Norge: 380

Forum for Development Studies har i mange år vært Norges ledende tidsskrift innenfor utviklingsforskning. I senere år har det mer systematisk henvendt seg til beslektede miljøer i Norden med sikte på å bli et Oslo-basert internasjonalt tidsskrift. Siktemålet er å forbedre kvaliteten på norsk og nordisk forskning på utvikling, nord-sør-forhold og bistand. Samtidig ønsker redaksjonen å formidle resultater fra forskningen og stimulere til debatt.

Abonnement: NOK 250 | abonnement utenfor Norden: NOK 330 | løssalg: NOK 140 porto/postal charge

For mer informasjon om publikasjonene:

Norsk Utenrikspolitisk Institutt Postboks 8159 Dep. 0033 Oslo

Tel.: [+47] 22 99 40 00 | Fax: [+47] 22 36 21 82 | Internett: www.nupi.no | E-post: pub@nupi.no